

SOSIAALIPEDAGOGINEN HEVOSTOIMINTA LASTENSUOJELUN TUKENA

Hanna Ekebom

Minna Kupari

Opinnäytetyö, kevät 2012

Diakonia ammattikorkeakoulu

Diak Etelä, Järvenpää

Sosiaalialan suuntautumisvaihtoehto

Sosionomi AMK + lastentarhanopettaja-

pätevyys (Hanna Ekebom)

TIIVISTELMÄ

Ekebom, Hanna & Kupari, Minna. Sosiaalipedagoginen hevostoiminta lastensuojelun avohuollon asiakkaiden tukena. Diak Etelä, Järvenpää, kevät 2012, 82 s., 7 liitettä. Sosiaalialan koulutusohjelma. Sosiaali- ja kasvatustieteiden tutkimuskeskus, sosionomi (AMK) + Hannalla lastentarhanopettajan kelpoisuus.

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää sosiaalipedagogisen hevostoiminnan vaikuttavuutta alle kouluikäisille lastensuojelun avohuollon asiakkaille. Selvitimme, tulevatko vaikutukset näkyviin myös vanhempien sekä päivähoiton ja sosiaalityöntekijöiden näkökulmasta. Tutkimus oli työelämälähtöinen. Yhteistyökumppaneina olivat kahden eri kunnan lastensuojelun sosiaalityöntekijät ja päivähoitohenkilökunta. Käytännön työskentelyosuus toteutettiin Tmi Hirnauskis -tallin tiloissa. Tutkimuksen kohderyhmä koostui kolmesta alle kouluikäisestä lapsesta. Lapsilla oli keskittymisvaikeuksia, yliviikkautta, kielellisiä ongelmia sekä vaikeuksia osallistua ryhmätoimintaan. Tutkittavien ainoana valintakriteerinä oli lastensuojelun asiakkuus. Lisäksi heidän toivottiin olevan alle kouluikäisiä.

Tutkimus oli luonteeltaan laadullinen toimintatutkimus. Aineistonhankintamenetelmänä tutkimuksessa käytettiin lasten sosiaalipedagogiseen hevostoimintaan osallistumisen aikana havainnointia, haastatteluja ja sadutusta. Toiminta videotettiin sisältöanalyysia varten. Sosiaalialan ammattilaisille lähetettiin kyselykaavake lasten havainnointia varten päiväkodissa sekä lasten kotona. Lasten vanhempia haastateltiin puhelimitse jokaisen toimintakerran jälkeen.

Tutkimus osoitti, että sosiaalipedagoginen hevostoiminta on alle kouluikäiselle lastensuojelun asiakkaalle hyvä tukimuoto. Toiminta vahvistaa lapsen itsetuntoa ja osallisuutta, sekä tukee lapsen sosiaalisia taitoja. Tutkimustulosten perusteella sosiaalipedagogiikan peruselementit, toiminnallisuus, yhteisöllisyys ja elämyksellisyys toimivat lastensuojelun asiakasta voimauttavana ja kuntouttavana tekijänä. Toimintaan osallistuminen antaa asiakkaalle vahvistavia kokemuksia, jotka kantavat pitkälle ja auttavat osaltaan jopa syrjäytymisen ennaltaehkäisyssä. Eläimien mukana olo hevostoiminnassa antoi lapselle kanavan omien tunteiden käsittelyyn ja vahvuuksien löytämiseen.

Käsittlemästämme aiheesta sekä eläinavusteisesta sosiaalityöstä yleensäkin tulisi saada enemmän tietoa sosiaalialan työntekijöille sekä alan opiskelijoille. Uusia ja syventäviä tutkimuksia sosiaalipedagogisesta hevostoiminnasta tarvitaan lähinnä vaikuttavuuden osalta ja siitä, kuinka pidempikestoisella toiminnalla voidaan ennaltaehkäistä riskiryhmässä olevien lastensuojelun asiakkaiden syrjäytymistä.

Avainsanoja: Sosiaalipedagoginen hevostoiminta, sosiaalipedagogiikka, lastensuojelu, havainnointi, videointi, sadutus, laadullinen toimintatutkimus.

ABSTRACT

Ekebom, Hanna & Kupari, Minna. Socio-pedagogical horse activity as a form of support in child welfare. 82 p., 7 appendices. Language: Finnish, Järvenpää, spring 2012.

Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services. Option in Social Services and Education. Degree: Bachelor of Social Services

The aim of our study was to find out what kind of impressiveness and benefits socio-pedagogical horse activity can bring to the clients of child welfare. The aim was also to find out if the benefits are noticed by parents, day care staff and child welfare staff. Our working life partners were workers in child welfare in two municipalities. The research was practically executed in the stable Hirnauskis. The target group of our study was three children aged four to six years. Each child had problems with concentration, hyperactivity, and they had linguistic difficulties and social problems.

Our research was a qualitative action research. We collected the data for the research by using interviews and observation. We also documented our practical situations by using a video camera. We collected information from the children also by using the fairy-tale method. To the day care staff and social services we sent a questionnaire. We interviewed the parents by telephone after every practical meeting.

The results of our study showed that socio-pedagogical horse activity can be a good way of supporting clients of child welfare. Socio-pedagogical horse activity strengthens children's self-esteem and inclusion. It also supports the child to work in a group and gives social skills. According to our results the basic elements of social pedagogic methods; functionality, communality and experientiality can be a strengthening and rehabilitative element for a client of child welfare. Being a participant of socio-pedagogical horse activity gives a client strengthening experiences that can help even in prevention of marginalization. Animals can give a way to show and handle one's own feelings and help to find strengths.

Knowledge about the effects of socio-pedagogical horse activity should be increased specially by social workers and social studies students. There should be more studies about the impressiveness and benefits of socio-pedagogical horse activity for a long-lasting action.

Keywords: socio-pedagogical horse activity, social pedagogy, child welfare, observation, fairy-tale method.

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT	8
2.1 Tutkimuskysymys	8
2.2 Tutkimuksen taustaa	8
2.3 Tutkimuksessamme kohderyhmänä olleet lapset.....	10
2.4 Tutkimuksen toimintaympäristön kuvaus.....	11
3 TUTKIMUKSEN TEOREETTINEN VIITEKEHYS.....	13
3.1 Lastensuojelu	13
3.2 Sosiaalipedagogiikka.....	14
3.3 Sosiaalipedagoginen hevostoiminta	16
3.4 Aiemmat tutkimukset	19
3.5 Sosiaalipedagogisen hevostoiminnan vaikuttavuus	20
3.6 Sosiaalipedagogista hevostoimintaa Ryhmäkoti Helminraitissa	23
3.7 Eläinten merkitys ihmiselle	24
4 TUTKIMUKSEN KUVAUS.....	27
5 TUTKIMUSMENETELMÄT	32
5.1 Laadullinen toimintatutkimus	32
5.2 Aineiston keruu.....	35
5.3 Sadutusdokumentointi	36
5.3 Havainnointi ja tutkimuspäiväkirja	38
5.4 Kyselytutkimus ammattihenkilökunnalle	38
5.5 Videodokumentointi	39
6 LASTEN KOKEMUKSIA HEVOSTOIMINNASTA	42
7 LASTEN LÄHIAIKUISTEN KOKEMUKSIA TOIMINNASTA	54
7.1 Lasten vanhempien kokemuksia toiminnasta	54
7.2 Hoitohenkilökunnan kokemuksia toiminnasta.....	57
8 TUTKIMUKSEN JOHTOPÄÄTÖKSET	60
9 POHDINTA	65
9.1 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	67
9.2 Ammatillinen kasvu	68
LÄHTEET	70

LIITTEET	76
----------------	----

LIITE 1 MARKKINOINTIKIRJE VANHEMMILLE

LIITE 2 TUTKIMUSLUPAHAKEMUS VANHEMMILLE

LIITE 3 TUTKIMUSLUPAHAKEMUS SOSIAALITOIMELLE

LIITE 4 KULJETUSLUPA

LIITE 5 HAVAINNOINTIKAAVAKE PÄIVÄHOIDON HENKILÖKUNNALLE

LIITE 6 HAVAINNOINTILOMAKE LASTENSUOJELUN HENKILÖKUNNALLE

LIITE 7 LAPSEN HAVAINNOINTI TOIMINNAN AIKANA

1 JOHDANTO

Tutkimme opinnäytetyössämme, millaista vaikutusta sosiaalipedagogiseen hevostoimintaan osallistumisella on lastensuojelun avohuollon alle kouluikäisille asiakkaille. Tutkimme myös, kuinka lasten vanhemmat ja lasten parissa työskentelevät sosiaalialan ammattilaiset kokevat lasten osallistumisen sosiaalipedagogiseen hevostoimintaan ja havaitsevatko he toiminnasta saatavia tuloksia. Havainnoimme lastensuojelun avohuollon asiakkaiden tilannetta ennen sosiaalipedagogiseen hevostoimintaan osallistumista, toiminnan aikana sekä toiminnan päätyttyä. Teimme sosiaalipedagogisen hevostoiminnan käytännön toteutuksen aikana asiakkaista havaintoja, joiden pohjalta päättelimme, millaista hyötyä toiminta pystyy tarjoamaan lastensuojelun asiakkaille. Keskimääräinen sosiaalipedagogiseen hevostoimintaan osallistumisen kesto on 6 – 10 kertaa (Sosiaalipedagoginen hevostoimintayhdistys ry, 2011). Omassa työssämme määrittelimme sopivan havainnointimäärän kuudeksi kerraksi. Jokaisen tapaamisen kesto oli 45 - 60 minuuttia. Sosiaalipedagoginen hevostoiminta on ennalta suunniteltua, tavoitteellista sekä strukturoitua toimintaa. Tutkimuksessamme keräsimme haastattelututkimuksen avulla lasten vanhempien sekä lasten lähiympäristössä työskentelevien sosiaalialan ammattilaisten havaintoja lasten käyttäytymisestä sosiaalipedagogiseen hevostoimintaan osallistumisen aikana.

Tutkimuksemme kohteena oli kolme alle kouluikäistä lastensuojelun avohuollon asiakasta. Suunnittelimme käytännön hevostoimintakertojen sisällöt tarkasti etukäteen ottaen huomioon tiedossamme olleet lasten erityistarpeet. Käytimme toiminnan havainnoinnin apuna itse laatimaamme havainnointikaavaketta (liite 5) sekä videointia. Keräsimme lapsista sosiaalipedagogisen hevostoiminnan aikana tietoa omien havaintojemme lisäksi myös sadutuksen avulla.

Työelämän yhteistyökumppanimme halusivat löytää uuden toiminta- ja tukimuodon lastensuojelun avohuollon asiakkaina oleville lapsille. Suunnittelimme hevostoimintakertojen sisällöt siten, että lapset olivat jokaisella kerralla kanssamme ilman omia vanhempiaan.

Kiinnostuksemme aiheeseen heräsi keskustellessamme uusien menetelmien löytämisestä ja hyödyntämisestä lastensuojelutyössä. Yhdistimme toisen opinnäytetyön tekijän vahvan työkokemuksen ja tiedon varhaiskasvatuksesta ja lastensuojelusta sekä toisen tutkijan pitkän työkokemuksen erityisryhmien, kuten lastensuojelun asiakkaiden ja kehitysvammaisten, ohjaamisesta eläinavusteisesti. Tutkimuksemme oli hyvin vahvasti työelämälähtöinen. Yhteistyökumppaniksi saimme kahden eri kunnan sosiaalitoimet, joilla oli halua ja rohkeutta lähteä etsimään ja kehittämään uusia työmuotoja lastensuojelun avohuollon tueksi. Opinnäytetyömme toimi myös markkinointivälineenä toisen tutkijan omalle toiminimelle, Tmi Hirnauskis, joka tarjoaa sosiaalista eläintoimintaa erityisryhmille. Hän suoritti lukuvuoden 2011 – 12 aikana sosiaalipedagogisen hevos-toiminnan ohjaajan opinnot (10 op) Pieksämäen Diakoniaoppilaitoksessa.

2 TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT

2.1 Tutkimuskysymys

Opinnäytetyössämme tutkimme, kuinka sosiaalipedagogisen hevostoiminnan peruselementit, toiminnallisuus, elämyksellisyys ja yhteisöllisyys voivat edistää lastensuojelun asiakasta eheytymään ja kuntoutumaan. Lähdimme hakemaan tutkimuskysymyksiin vastauksia sosionomiopintoihin liittyvän hankeprojektin kautta. Hanke käynnistyi lokakuussa 2011 ja päättyi joulukuussa 2011. Hanke jatkui analyysivaiheeseen opinnäytetyönä 2012.

Etsimme vastausta seuraaviin kysymyksiin:

1. Millainen vaikutus sosiaalipedagogiseen hevostoimintaan osallistumisella on alle kouluikäisille lastensuojelun avohuollon asiakkaille?
2. Kuinka lasten osallistuminen sosiaalipedagogiseen hevostoimintaan näkyy vanhempien sekä sosiaalialan ammattilaisten näkökulmasta?

Sosiaalipedagogisen hevostoiminnan käytännön työskentelyosuuden teimme Nummi-Pusulan Saukolassa Tmi Hirnauskis –tallin tiloissa. Kokoontumisia oli yhteensä kuusi kertaa, ja niiden aikana havainnoimme hevostoiminnassa mukana olevia lapsia.

2.2 Tutkimuksen taustaa

Tutkimuksemme tarkoituksena oli selvittää, millaista hyötyä sosiaalipedagoginen hevostoiminta pystyy tarjoamaan alle kouluikäisille lastensuojelun avohuollon asiakkaille. Aluksi loimme suhteet yhteistyökumppaneihin, sosiaalitoimiin, lasten vanhempiin ja päiväkodin henkilökuntaan. Otimme yhteyttä kahden kunnan lastensuojelun sosiaalityöntekijöihin ja tiedustelimme heidän halukkuuttaan lähteä kokeilemaan sosiaalipedagogista hevostoimintaa lastensuojelun avohuollon menetelmänä. Lastensuojelun sosiaalityöntekijät kiinnostuivat tutkimuksestamme ja halusivat lähteä mukaan kokeilemaan toimintaa. Laadimme kunti-

en sosiaalilautakunnille tutkimuslupahakemuksen (liite 2). Sosiaalityöntekijät tiedottivat tutkimuksestamme laatimamme markkinointikirjeen (liite 1) avulla perheille, joille he arvelivat toiminnasta olevan hyötyä. Perheet ilmoittivat sosiaalityöntekijöille halustansa lähteä mukaan tutkimukseemme ja saimme heidän yhteystietonsa sopiaksemme käytännön asioista, kuten aikatauluista ja lasten kuljetuksista, suoraan lasten äitien kanssa. Laadimme tutkimuslupalomakkeet (liite 3), joilla pyysimme tutkimuksessa mukana olevien lasten vanhemmilta luvat lasten haastattelemiseen, videokuvaamiseen, valokuvaamiseen sekä havainnoimiseen mahdollisilla muilla menetelmillä, esimerkiksi sadutuksen avulla. Pyysimme lasten vanhemmilta suullisesti luvat lastensuojelun ja päiväkodin henkilökunnan haastatteluun lasten osallistumisesta tutkimukseemme. Yhteistyö lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden kanssa sujui hyvin ja auttoi luomaan yhteyden asiakkaisiin. Saimme tärkeää tietoa siitä, miten hanke palvelee lastensuojelun sosiaalityötä parhaiten. Yhteistyö perheiden kanssa sujui ongelmitta ja he olivat avoimin mielin hevostoiminnassa mukana. Päiväkodin henkilökunnalta ja lastentarhanopettajilta saimme tärkeää tietoa toiminnan vaikuttavuudesta arjessa.

Työssämme toimme monipuolisten havainnointikeinojen avulla esille lasten kokemuksia toiminnasta. Tapaamisissa selvitimme lapsikeskeisen lapsen kohtaamisen periaatteiden mukaisesti niitä asioita, jotka lapsen elämässä sujuvat hyvin. Kartoitimme toiminnan aikana lapsen vahvuuksia ja kannustimme omaaloitteellisuuteen sekä annoimme lapselle tilaisuuden vaikuttaa toimintaan omilla toiveillaan. Heikkinen (2005, 328) korostaa, että lapselle tulisi antaa tilaa katella, ihmetellä, ajatella, suunnitella ja toimia ja aikuinen voi omilla kysymyksillään tehdä tarkentavia havaintoja ilman valmista ratkaisua. Näin kehittyä toiminta, jossa lapsella on mahdollista uuden tiedon pohjalta ottaa asia uudelleen pohdintaan ja oppia uutta.

Etsimme sosiaalipedagogisesta hevostoiminnasta lasta voimaannuttavia elementtejä. Korostimme lapsen hyviä ominaisuuksia ja hänen taitojaan, mutta olimme tunnetasolla valmiita keskustelemaan lapsen kanssa myös hankalista asioista. Lapsikeskeisten tapaamisten tarkoitus on ensisijaisesti kohdata lapsi ja saada hänelle tunne kuulluksi tulemisesta. Toissijainen tarkoitus on kerätä tie-

toa lapsesta sosiaalityön arviota varten. (Tulensalo & Muukkonen 2005, 312.) Halusimme luoda riittävän turvallisen ja luottamuksellisen suhteen lapsen kanssa ja saada lapsen tuntemaan, että aikuinen pystyy kestämään myös lapsen negatiivisia tunteita. Käytimme tunteiden ilmaisun apuna hevosia, joita kosketamalla ja joiden suuren kehon lämmön tuntemalla ohjaamme lasta tunnistamaan ja purkamaan erilaisia tunteita itsessään. Lasten kanssa työskenneltäessä vuorovaikutus oli avointa ja aitoa.

2.3 Tutkimuksessamme kohderyhmänä olleet lapset

Tutkimuksen kohderyhmänä oli kolme erityistä tukea tarvitsevaa lastensuojelun asiakasta. Lapset valikoituivat mukaan sosiaalityöntekijöiden aloitteesta. Lastensuojelun asiakkuus ja alle kahdeksan vuoden ikä olivat ainoat kriteerimme. Toinen opinnäytetyön tekijöistä suoritti lastentarhanopettajan pätevyyden, mistä johtuen kohderyhmämme tuli olla alle kahdeksan vuotiaita. Lapset olivat kahden eri paikkakunnan lastensuojelun avohuollon asiakkaita. Tutkimustamme varten emme pyytäneet lastensuojelun sosiaalityöntekijöiltä taustatietoja lapsista, vaan saimme lasten äideiltä tietoa lasten päivittäisistä rutiineista ja käyttäytymisestä. Lapsilla oli keskittymisvaikeuksia, ylivilkkautta, kielellisiä ongelmia sekä vaikeuksia osallistua ryhmätoimintaan. Arvioimme, että erityislapsista pystymme ilman mittareita silmämääräisesti havainnoimaan hevostoiminnan vaikuttavuutta. Koska lapsilla oli erityistarpeita, päätelimme kolmen lapsen olevan optimaalinen tutkittavien määrä. Toiminnan havainnointi olisi ollut huomattavasti haasteellisempaa, jos mukana olisi ollut useampia alle kouluikäisiä lapsia.

Kaikki lapset kävivät päiväkodissa säännöllisesti joka arkipäivä. Päiväkotien henkilökunta oli esittänyt mukana olevista lapsista huolensa vanhemmille. Vanhemmilta saatiin laaja tutkimuslupa lasten havainnointiin ja myös päiväkodin ja sosiaalitoimen henkilökunnan haastatteluun. Päivähoidon henkilöstö sekä lastensuojelun työntekijät kirjasivat toiminnan aikana esille tulleita ajatuksiaan vapaamuotoisesti, tarvittaessa vastauslomaketta (liite 5) apuna käyttäen. Henkilökunnalle korostettiin, ettemme hae mitään tiettyä vastausta, vaan toivomme saavamme kuulla heiltä sen, mitä lapsi ehkä on kertonut, onko toiminta näkynyt

päivän aikana leikeissä tai lapsen muuttuneena käytöksenä. Pyysimme kirjamaan kaikkia ajatuksia mitä esille tulee. Henkilöstölle ei erikseen kerrottu, mitä toimintaan kuului eikä tapaamisten ajankohtia.

2.4 Tutkimuksen toimintaympäristön kuvaus

Tmi Hirnauskis tallin tiloissa on suomenpienhevosen ja gotlanninruss -ponin lisäksi kolme kissaa, kaksi koiraa, neljä kania ja vuohi. Toimintakertojen aikana kävimme tervehtimässä kaikkia eläimiä lasten toiveiden mukaan. Tallin hevoset ja muut eläimet ovat koulutettuja ja sosiaalipedagogiseen hevostoimintaan soveltuvia. Tallin asiakkaat ovat pääsääntöisesti kehitysvammaisia ja autistisia henkilöitä. Lisäksi tallilla käy myös yrittäjän varsinaisen työpaikan, lastensuojelulaitoksen, nuoria satunnaisesti.

Tmi Hirnauskis on 2009 perustettu sosiaalialan yksityinen yritys, joka tarjoaa sosiaalista eläintoimintaa erityisryhmille. Yrityksen toimenkuvaan kuuluu myös leiri- ja virkistystoiminnan järjestäminen, perhetyö sekä tukihenkilötyöskentely. Asiakkaat tulevat yritykseen joko maksusitoumuksella tai omakustanteisesti. Yrittäjällä on sosionomin tutkintoa täydentämässä entuudestaan koulunkäyntiavustajan ja lasten ja nuorten erityisohjaajan tutkinnot sekä yli 20 vuoden työkokemus eläinavusteisesta työstä nuorten parissa. Yritys tarjoaa sosiaalipedagogisen viitekehyksen kautta monenlaista toimintaa maalaismiljöössä. Asiakkaina on ollut esimerkiksi kehitysvammaisten työtoimintaryhmiä, kehitysvammaisten ja mielenterveyskuntoutujien harrastustoiminnan ryhmiä sekä yksittäisiä hevostoiminnan asiakkaita. Toiminnan sisällöt suunnitellaan asiakkaiden tarpeiden ja heille asetettujen tavoitteiden mukaisesti yhdessä asiakkaan sekä häntä ympäröivän moniammatillisen henkilöstön kanssa. Asiakkaista vain murto-osa ratsastaa. Asiakkaiden kanssa huolehditaan eläinten perustarpeista, tehdään fyysisiä maatalan työtehtäviä, löydetään ja oivalletaan luonnon rauha ja elämän ilo eläinten tekemisiä seuraamalla.

Talliympäristössä on riittävästi tilaa ja jokaisella eläimellä on oma asuinpaikkansa. Poni oli toimintakertojen aikana kiinni puomissa, jonka ympärillä lapsilla oli

tilaa toimia ja seurata toisten tekemisiä turvallisesti. Ratsastus tapahtui kauempana piha-alueesta ja ratsastuksen ajan muut lapset odottivat vuoroaan puomin lähetyvillä. Käytimme hevosavusteisessa toiminnassa ponia, koska se on alle kouluikäisille lapsille sopivan kokoinen (säkäkorkeus 125 cm). Poni on lempeä ja helposti lähestyttävän näköinen, pörröinen ja pyöreä.

Sosiaalipedagogisen hevostoiminnan harjoittajan täytyy tuntea toimintaan käyttämänsä hevonen perinpohjaisesti ja hevosen tulee olla hyvin koulutettu sekä toimintaan soveltuva. Ohjaajalla oli kaikkien toimintakertojen aikana varma tuntemus omaan poniinsa. Hän tiedosti toiminnan ohjaamisen yhdeksi osaksi hevosen käytöksen arvioimisen ja tarvittaessa siihen puuttumisen. Turvallisuudesta huolehtiminen oli työmme peruslähtökohtia.

3 TUTKIMUKSEN TEOREETTINEN VIITEKEHYS

3.1 Lastensuojelu

Työmme perustuu lastensuojelulakiin. Laki velvoittaa kuntia järjestämään lastensuojelun asiakkaina oleville erilaisia tukitoimenpiteitä. Lastensuojelulakiin on kirjoitettu seuraavaa:

Lapsen vanhemmilla ja muilla huoltajilla on ensisijainen vastuu lapsen hyvinvoinnista. Lapsen vanhemman ja muun huoltajan tulee turvata lapselle tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi siten kuin lapsen hoidosta ja tapaamisoikeudesta annetussa laissa (361/1983) säädetään. Lasten ja perheiden kanssa toimivien viranomaisten on tuettava vanhempia ja huoltajia heidän kasvatustehtävässään ja pyrittävä tarjoamaan perheelle tarpeellista apua riittävän varhain sekä ohjattava lapsi ja perhe tarvittaessa lastensuojelun piiriin. Lastensuojelun on tuettava vanhempia, huoltajia ja muita lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavia henkilöitä lapsen kasvatuksessa ja huolenpidossa järjestämällä tarvittavia palveluja ja tukitoimia. (Finlex 2007.)

Lastensuojelulain 7. luvun 34 § mukaan lastensuojelun avohuollon tukitoimien tarkoituksena on tukea ja edistää lapsen myönteistä kehitystä sekä vahvistaa vanhempien ja muiden lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavien henkilöiden kykyä ja mahdollisuuksia toimia kasvattajana. Avohuollon tukitoimia voivat olla mm. taloudellinen tuki, koulunkäynnin tukeminen, harrastustoiminnan tukeminen, kuntoutumista tukevat hoito- ja terapiapalvelut sekä vertaisryhmätoiminta. (Räty 2010, 266.)

Lapsikeskeinen tilannearvio ja työprosessi ovat lastensuojelun sosiaalityössä tärkeitä ja niiden tulee toteutua kaikissa avohuollon sosiaalityön eri vaiheissa. Omassa työssämme varmistimme, että näin todellakin tapahtui. Lapsikeskeisyys ja lapsilähtöisyys olivat työmme peruslähtökohdat. Lapsikeskeisen lastensuojelun periaatteiden mukaisesti loimme työskentelysuhdetta sekä lapseen että hänen vanhempiinsa. (Tulensalo & Muukkonen 2005, 306.)

Tutkimuksessamme mukana olevat lapset olivat alle kouluikäisiä. Koimme, että lapset pystyivät nuoresta iästään huolimatta kertomaan itse omasta elämästään

ja omista toiveistaan. Työskentelyn aikana olimme lapsen puolella ja selvitimme, millainen toiminta on hänelle hyväksi. Selvitimme toiminnan edut vanhemmille niin, että pystyimme yhdessä vanhempien kanssa toimimaan lapsen hyväksi. Käytimme systemaattista työskentelytapaa, jolla varmistamme, että jokainen lapsi huomioidaan aina ja lapsen kanssa työskennellään myös henkilökohtaisesti. (Tulensalo & Muukkonen 2005, 304–309.)

3.2 Sosiaalipedagogiikka

Sosiaalipedagogiikka on lähtökohdiltaan monitieteellistä ja se yhdistää yhteiskuntatieteellisen ja kasvatustieteellisen näkökulman. (Ranne, Sankari, Rouhiainen-Valo, Ruusunen 2005, 14). Sosiaalipedagogiikan keskeisiä käsitteitä ovat arkilähtöisyys, yhteisöllisyys, dialogisuus ja osallisuus. Asiakkaan arjen ymmärtäminen edellyttää työntekijältä kykyä vuorovaikutukseen sekä asiakkaan kohtaamiseen tämän omassa elinympäristössä. (Ranne ym. 2005, 16.) Yhteiskunnallinen ja kasvatuksellinen yhteys tulee sosiaalipedagogiikassa esille syrjäytymisen, sosiaalisen hädän tai jonkin muun yksilöllisen ongelman kautta. Sosiaalipedagogiikassa korostuvat ihmisten keskinäinen vuorovaikutus sekä yhteisöllisyys. (Semi 2006, 64–65.)

Rinnakkain Suomen yhteiskunnallisen epävarmuuden ja nopean muutosvauhdin kanssa on lisääntynyt myös sosiaalipedagogisen toiminnan tarve ja tiedostaminen. Sosiaalipoliittinen ilmapiiri on ollut Suomessa valmis sosiaalipedagogiseen koulutukseen, tutkimukseen ja työhön 1990 – luvun puolivälin tietämissä. (Semi 2006, 165.) Kansallisen identiteetin kehityksen jännitteet, myöhäinen itsenäistyminen, sosiaalialan ja pedagogiikan erilliset kehityslinjat sekä sosiaalialan keskitetysti organisoitu hallinto ja työn valtiollistuminen ovat vaikuttaneet sosiaalipedagogiikan myöhäiseen ilmenemiseen Suomessa. (Semi 2006, 174.) Lama ja yhteiskuntarakenteiden suuret muutokset ovat luoneet tilaisuuden sosiaalipedagogiselle toiminnalle erilaisten projektien kautta. Sosiaalipedagogiselle työskentelytavalle on nyky-yhteiskunnassa tilausta, sillä tarvitaan uusia menetelmiä ja keinoja tarttua syrjäytymisen ongelmiin. Perinteisesti kasvatustiede ja sosiaalipoliittikka eivät ole olleet juurikaan yhteistyössä keskenään, sosiaali-

pedagogiikka mahdollistaa myös eri tieteenalojen yhteistyön ja uudenlaisen näkökulman asiakkaan tilanteeseen. (Semi 2006, 95.)

Keski-Euroopassa ja muissa pohjoismaissa sosiaalipedagogiikka on ollut oma tieteenalanaan jo pitkään. Käsite sosiaalipedagogiikka on noussut ensimmäisen kerran tieteelliseen keskusteluun Saksassa 1840. Yhteiskunnan teollistuminen toi esiin uudenlaisia ongelmia, jotka vaativat sosiaalisen ulottuvuuden lisäämistä yksilölliseen pedagogiikkaan. (Hämäläinen, Kurki 1997, 60.) Sosiaalipedagogiselle työskentelyotteelle on tyypillistä, että työntekijä luo toimivan vuorovaikutussuhteen asiakkaan kanssa ja kulkee riittävän pitkän matkaa tämän rinnallaan. Työskentelylle on tyypillistä myös se, että työntekijä kykenee arvioimaan ja refleктоimaan omaa työskentelyään kriittisesti ja tekemään eettisiä ratkaisuja toimiessaan asiakkaan hyväksi. (Ranne ym. 2005, 18.)

Ongelmat ja ilmiöt, joihin sosiaalipedagogisen toiminnan kautta pyritään vaikuttamaan, ovat monimuotoisia sekä jatkuvasti muuttuvia. Sosiaalipedagogisen toiminnan menetelmät vaihtelevat sen mukaan, tehdäänkö korjaavaa vai ennaltaehkäisevää työtä, työskennelläänkö ryhmän vai yksilön parissa. Toiminta perustuu aina ihmisten väliseen vuorovaikutukseen, dialogiin. Tärkeää on, että osallistujien itsemääräämisoikeutta kunnioitetaan ja että jokainen osallistuu itse kaikkiin toimintaprosessin eri vaiheisiin. Sosiaalipedagogista toimintaa voi olla esimerkiksi seikkailukasvatus, elämyspedagogiikka tai joku muu strukturoitu toiminta. (Hämäläinen 1999, 48–49.)

Sosiaalipedagogisen toiminnan yhtenä periaatteena on ollut ihmisen kehittymisen mahdollistaminen siinä ympäristössä, missä hän elää. Sosiaalipedagogiikka nostaa ihmisen arjesta visioita, käsitteitä ja mahdollistaa pienten oivallusten sekä onnistumisien kautta henkilön osallisuuden suomalaiseen yhteiskuntaan. Sosiaalipedagogiikka tarjoaa uudenlaista lähestymiskulmaa ihmisten hädän kohtaamiseen ja syrjäytymisen ehkäisyyn. (Semi 2006, 94–95.)

3.3 Sosiaalipedagoginen hevostoiminta

Sosiaalipedagoginen hevostoiminta ei ole ratsastusterapiaa eikä vammaisratsastusta, vaan ennaltaehkäisevä ja korjaava sosiaalisen vuorovaikutuksen menetelmä. Toiminnassa korostuvat sosiaalipedagogiikan peruselementit: toiminnallisuus, yhteisöllisyys ja elämyksellisyys. Sosiaalipedagoginen hevostoiminta on ratkaisukeskeistä omien vahvuuksien löytämistä ja kehittämistä sekä voimavarakeskeistä työskentelyä. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 2008.) Sosiaalipedagogisen hevostoiminnan eroa tavanomaisesta ratsastusharrastuksesta siten, että toimintaa ohjaa aina sosiaalipedagogisen hevostoiminnan ohjaajakoulutuksen käynyt sosiaali- tai terveysalan ammattihenkilö. Sosiaali- ja kasvatustieteiden ammattilaisille on järjestetty 25 opintopisteen täydennyskoulutusta vuodesta 2002 lähtien Kuopion ja Turun yliopistojen täydennyskoulutuskeskusten kautta (Sosiaalipedagoginen hevostoimintayhdistys ry 2012). Vuodesta 2010 lähtien myös Pieksämäen Diakoniaoppilaitos on järjestänyt 10 opintopisteen koulutusta sosionomi AMK -opiskelijoille (Diakonialaitos 2012).

Vaikka sosiaalipedagoginen hevostoiminta on käsitteenä uusi, on voimaannuttavaa toimintaa hevosten parissa harjoitettu ratsu- ja ravitalleilla vuosikymmeniä. Toinen opinnäytetyön tekijöistä on viettänyt suurimman osan vapaaajastaan ratsastustalleilla 1970 – luvun puolivälistä lähtien. Talliyhteisöt ovat olleet vahvoja, osallistavia ympäristöjä, joissa hevoset ovat toimineet ihmisiä yhdistävinä tekijöinä ja luoneet erityyppisille henkilöille mahdollisuuden solmia elinikäisiä ystävyyssuhteita ja kuulua ryhmään. Tallien omistajat ovat ottaneet uudet tallitytöt avoimesti vastaan ja olleet oman aikansa lastensuojelu- ja nuorisotyön tekijöitä tukiessaan nuorten mahdollisuutta toimia hevosten parissa. Talleilla on vietetty pahimmat murrosiän kuohut turvallisessa ympäristössä, jossa jokainen on hyväksytty juuri sellaisena kuin on, ennakkoluulottomasti. Yhteisen toiminnan ja yhteisten kiinnostusten kohteiden kautta on syntynyt hyvin vahvaa yhteisöllisyyttä.

Sosiaalipedagogisen hevostoiminnan peruselementtien avulla voidaan vahvistaa asiakkaan itsetuntoa, opetella tunnistamaan erilaisia tunteita, opettaa sosiaalisia taitoja sekä elämönhallintataitoja ja hankkia taitoja tulla toimeen erilais-

sa tilanteissa sekä erilaisten ihmisten kanssa. Jokainen voi kohdata hevosen omana, aitona itsenään. Henkilö, jolla on sosiaalisia vaikeuksia ottaa kontaktia toisiin ihmisiin, pystyy kiinnittymään yhteisöön hevosen avulla. Hevostoimintaan sisältyy joskus myös jännitystä ja dramatiikkaa, erilaiset elämykset ja yhdessä jaetut kokemukset saavat aikaan yhteenkuuluvuuden tunteita ja vahvistavat osallisuutta. Hevosen suuri, lämpöä hohkava olemus herättää kunnioitusta ja asettaa käytöksellään rajoja asiakkaan käyttäytymiselle. Sosiaalipedagogiseen hevostoimintaan liittyy hevosen sekä asiakkaan hyvinvoinnin takaamiseksi paljon sääntöjä, jotka tuovat turvallisuutta ja rajoja myös toimintaan osallistuville asiakkaille. (Huhta 2009.)

Jenna Orava (2010) on tutkinut sosiaalipedagogisen hevostoiminnan käytännön lähtökohtia sekä päämääriä haastatteleamalla 17 toimintaa tarjoavaa yrittäjää. Oravan tutkimuksen mukaan sosiaalipedagogisen hevostoiminnan menetelmät jakaantuvat konkreettiseen toimintaan hevosen kanssa sekä sosiaalipedagogisten menetelmien toteuttamiseen. Jotta hevostoiminta voi olla aitoa sosiaalipedagogista työtä, toimintaa tulee tarkastella kriittisesti tavoitteiden toteutumisen sekä sosiaalipedagogisen viitekehyksen kautta. Ammattitaitoisen sosiaalipedagogisen hevostoiminnan ohjaajan avulla hevosen eheyttäviä ja hyvinvointia lisääviä vaikutuksia voidaan hyödyntää asiakkaan kuntouttamisessa. Orava totesi hevostoiminnan asiakkaiden ikäjakauman kattavan koko elämänkaaren, painottuen lapsiin ja nuoriin. Hevostoiminnan kohderyhmille on yhteistä, että he ovat usein syrjäytymisuhan alla tai syrjäytyneitä. Asiakkaan voimaantuminen, subjektiisuus sekä elämänhallinnan tukeminen osoittautuivat toiminnan tärkeimmiksi päämääriksi. Toiminnan tavoitteet liittyvät usein asiakkaan yksilölliseen ohjaamiseen sekä sosiaalisten taitojen parantamiseen. Orava toteaa, että sosiaalipedagoginen hevostoiminta voi olla sekä ennaltaehkäisevä, että kuntouttava työmuoto. Jotta asiakkaan kokonaisvaltainen hyvinvointi ja kuntoutus toteutuvat, tulee asiakkaan ympärillä olevien tahojen verkostoitua. Tähän moniammatilliseen verkostoon kuuluu myös sosiaalipedagogisen hevostoiminnan ohjaaja. Sosiaalipedagoginen hevostoiminta on niin uusi toimintamenetelmä, että yhteinäistä käytäntöä toiminnan suunnitteluun ja arviointiin ei ole vielä kehitetty. Yhtenäisyyttä eri toimijoiden välille tuo kuitenkin se, että yleensä asiakas on aktiivisesti mukana sekä toiminnan suunnittelussa että arvioinnissa.

Kuvio 1. Yhteenveto sosiaalipedagogisen hevostoiminnan menetelmien, ydinasioiden ja tavoitteiden välisistä yhteyksistä.

MENETELMÄ	VAIKUTTAVAT YDINASIAT	TAVOITTEET
Huolenpito hevosesta	Hevonen vertauskuvana Arjen eläminen	Arkirutiinit Oma terveys ja hyvinvointi Vastuunotto Empatiakyky
Hevosen käsittely	Hevosen ja ihmisen välinen vuorovaikutus Hevosen lajinmukainen käyttäytyminen	Vuorovaikutus ja kommunikaatio Oma tahto Vastuunotto Itsesäätely Itsetuntemus
Ratsastus ja muut harjoitukset hevosen selässä	Hevosen fyysiset ominaisuudet Hevosen ja ihmisen välinen vuorovaikutus	Motoriset taidot ja fyysinen kunto Kehonhallinta Rytmin kokeminen Vuorovaikutus ja kommunikaatio Oma tahto Itsetunto Itsesäätely
Hevosella ajaminen	Hevosen fyysiset ominaisuudet Hevosen ja ihmisen välinen vuorovaikutus	Vuorovaikutus ja kommunikaatio Oma tahto Rytmi
Maastakäsin työskentely	Hevosen ja ihmisen välinen vuorovaikutus Hevosen lajinmukainen käyttäytyminen	Vuorovaikutus ja kommunikaatio Oma tahto Itsesäätely
Vapaana olevien hevosten seuraaminen	Hevonen vertauskuvana Hevosen lajinmukainen käyttäytyminen	Yhteisön toiminnan ymmärtäminen Tunteiden tunnistaminen Vuorovaikutus ja kommunikaatio
Toiminta talliympäristössä	Hevonen vertauskuvana Arjen eläminen	Arkirutiinien sietäminen Oma terveys ja hyvinvointi Vastuunotto Itsetunto Motoriset taidot ja fyysinen kunto

3.4 Aiemmat tutkimukset

Kuopion ja Turun yliopistojen täydennyskoulutuskeskuksissa sosiaalipedagogisen hevostoiminnan koulutuksen käyneet henkilöt ovat järjestäytyneet ja perustaneet yhdistyksen nimeltä Sosiaalipedagoginen hevostoiminta ry. Yhdistys edistää sosiaalipedagogisen hevostoiminnan edellytyksiä sekä järjestää koulutusta ja tuottaa materiaalia toimijoille. Yhdistys ylläpitää internet -sivustoa, josta löytyy uusinta tutkimustietoa sekä artikkeleita aiheesta. (Sosiaalipedagoginen Hevostoimintayhdistys ry, 2011.)

Viimeisten kolmen vuoden aikana on valmistunut sosiaalipedagogisesta hevostoiminnasta sekä opinnäytetöitä että pro gradu -tutkimuksia enenevässä määrin. Vuosilta 2002 – 2009 tutkimuksia on saatavilla vain muutamia. Tämä havainto osoittaa, että eläinavusteinen toiminta on lisääntymässä sosiaali- ja terveysalalla ja sosiaalipedagogista hevostoimintaa harjoittavat henkilöt haluavat tutkia ja tuoda ilmi toiminnan vaikuttavuutta. Tutkimuksissa on kohderyhmänä vaihtelevasti kouluikäisiä lapsia, nuoria, kehitysvammaisia, mielenterveyskuntoutujia, päihdeongelmaisia, koulupudokkaita tai ADHD –diagnoosin omaavia nuoria. Osa tutkimuksista on laadittu jonkin tietyn ryhmän tarpeisiin, esimerkiksi lastensuojelulaitokseen.

Alle kouluikäisiin kohdistuvia tutkimuksia ei ole juurikaan tehty. Kaisa Railomäen (2010) pro seminaarityö Sosiaalipedagoginen hevostoiminta lasten sosiaalisia ongelmia ennaltaehkäisevänä toimintana oli ainoa varhaiskasvatusikäisiin lapsiin kohdistuva tutkimus. Marika Leinon (2012) sosiaalipedagogisen hevostoiminnan tutkimuksen kohderyhmänä ovat olleet 9 – 12 vuotiaiden tyttöjen ryhmä sekä 9 –vuotias autistinen poika. Laura Mustonen (2010) on haastatellut pro gradu –tutkielmaansa sosiaalipedagogista hevostoimintaa harjoittavilta yrittäjiä ja selvittänyt, millaisia vaikutuksia toiminnalla on erityistä tukea tarvitseviin lapsiin ja nuoriin. Katri Saastamoinen (2007) on selvittänyt pro gradu – tutkielmassaan sosiaalipedagogisen hevostoiminnan mahdollisuuksia psykososiaalisen toimintakyvyn tukemisessa ihmisen koko elämänkaaren ajan. Essi Lauronen (2010) selvitti tutkimuksessaan millaista hyötyä alakouluikäisten ADHD –

diagnoosin omaavien lasten vanhemmat havaitsivat olevan lasten osallistumisesta sosiaalipedagogiseen hevostoimintaan.

Helena Prepula (2011) selvitti opinnäytetyössään sosiaalipedagogisen hevos- ja koiratoiminnan soveltuvuutta mielenterveystyön vapaaehtoistoimintaan. Tutkimuksessaan hän havaitsi, että yhdessä tekeminen ja keskustelu ihmisten välillä on luontevampaa ja helpompaa, kun läsnä on myös eläin. Eläimet luovat vapautuneen ilmapiirin ja avaavat oven yhteisöllisyyteen. Prepula totesi, että vapaaehtoistyötä mielenterveyskuntoutujien parissa voi hyvin tehdä sosiaalipedagogisesta viitekehyksestä katsoen. Prepula havaitsi tutkimuksessaan myös sen, että ohjaajalla tulee olla riittävän hyvä tunneside hevoseen ja tuntea hevonen, sen tavat ja sen toimintaympäristö, jotta sosiaalipedagogista hevostoimintaa voi harjoittaa. Tutkimuksensa Prepula toteutti vieraiden hevosten avulla ja hän havaitsi ennestään tuntemattomien eläinten ja toimintaympäristön vaikuttaneen toimintaan siten, että turvallisuushakuisuus korostui ja vaikeutti hevosen toimimista ohjaajan ja kuntoutettavien välillä.

3.5 Sosiaalipedagogisen hevostoiminnan vaikuttavuus

Vaikka sosiaalipedagoginen hevostoiminta on Suomessa sosiaalialan menetelmänä suhteellisen uusi, on hevosavusteisesta toiminnasta saatu varsin mittavia tuloksia esimerkiksi Keski-Euroopassa, Yhdysvalloissa sekä Ruotsissa ja Tanskassa. Edellä mainituissa maissa on hevosta muutoinkin käytetty erityisryhmien kuntoutuksessa jo varsin pitkään. (Kjälman, 2010.)

Suomessa on vuonna 2006 käynnistynyt laaja-alainen sosiaalipedagogisen hevostoiminnan vaikuttavuustutkimus. Tutkija Ritva Kjälman (2010) on perehtynyt laajasti sosiaalipedagogisen hevostoiminnan vaikuttavuuteen hankkiessaan taustatietoja omaan, vuoden 2012 aikana valmistuvaan tutkimukseensa *The Impact of Socio-Pedagogic Equine-Activities intervention on Special Education Pupils with Neurological Disorders*. Kjälmanin (2010) mukaan esimerkiksi yhdysvalloissa on viimeisen viiden vuoden aikana saatu tilastollisesti merkittäviä tuloksia riskilasten hevosavusteisen ohjaamisen avulla. Tutkimuksen kautta on

löydetty merkittävää parantumista koeryhmän käyttäytymisessä, kommunikatiotaidoissa ja sosiaalisissa taidoissa.

Tutkimuksensa avulla Kjaldman (2010) pyrkii todistamaan seuraavat hypoteesit: Sosiaalipedagoginen hevostoiminta vaikuttaa positiivisesti erityisoppilaiden aggression vähentymiseen ja itsetunnon kehittymiseen. Oppilaiden tarkkaavaisuus, itsesäätely ja kommunikointi parantuvat sosiaalipedagogiseen hevostoimintaan osallistumisen kautta. Sosiaalipedagoginen hevostoiminta auttaa oppilaita arjen hallinnassa. Vaikka tutkimus tehdään kouluympäristöön, on tutkimuksesta saaduilla tuloksilla suuri merkitys sosiaalipedagogisen hevostoiminnan vaikuttavuudesta koko yhteiskunnan kannalta syrjäytymistä ehkäisevänä menetelmänä. Sosiaalipedagoginen hevostoiminta on interventiomenetelmänä yhteiskunnalle edullisempi korjaava tai ennaltaehkäisevä menetelmä kuin yksilöterapia. Tutkimuksen avulla tullaan todentamaan, että sosiaalipedagoginen hevostoiminta on uusi menetelmä, jolla turvataan syrjäytymisvaarassa olevien lasten ja nuorten mahdollisuus olla yhteiskuntamme arvokas jäsen. Tutkimuksen tuloksia voidaan soveltaa hyvin myös muihin erityisryhmiin. Sosiaalipedagoginen hevostoiminta ei kuitenkaan voi korvata asiakkaalle diagnoosin perusteella määrättyä yksilöterapiaa, esimerkiksi psykoterapiaa tai ratsastusterapiaa.

Susanna Haapiainen (2010) on omassa opinnäytetyössään tutkinut sosiaalipedagogisen hevostoiminnan vaikuttavuutta sekä asiakkaan että asiakkaan läheisen näkökulmasta. Haapiaisen tutkimustulosten mukaan sosiaalipedagogiseen hevostoimintaan osallistuneet henkilöt kokivat toimintakykynsä ja arjenhallintansa parantuneen hevostoimintaan osallistumisen aikana. Asiakkaat kokivat itsekontrollinsa pysyneen samanlaisena, kuin ennen hevostoimintaan osallistumista, mutta asiakkaiden läheiset kokivat asiakkaiden itsekontrollin parantuneen huomattavasti sosiaalipedagogiseen hevostoimintaan osallistumisen myötä. Asiakkaiden läheiset kokivat myös asiakkaiden toimintakyvyn parantuneen hevostoimintaan osallistumisen aikana. Sekä läheiset että toimintaan osallistuneet kokivat asiakkaiden vuorovaikutustaitojen ja sosiaalisten taitojen parantuneen hevostoimintaan osallistumisen myötä.

Kaisa Railomäki (2010) on erityispedagogiikan proseminarityössä tutkinut, kuinka sosiaalipedagoginen hevostoiminta voi ennaltaehkäistä lasten sosio-emotionaalisten ongelmien syntyä ja kuinka hevostoiminta voi toimia lapsia kuntouttavana menetelmänä. Railomäki kirjoitti sosiaalipedagogiseen hevostoimintaan osallistuneiden alle kouluikäisten lasten vanhempien havainneen lastensa hahmotuskyvyn ja keskittymiskyvyn parantuneen toimintaan osallistumisen myötä ja hevostoimintaan osallistumisesta on tullut koko perhettä yhdistävä, uusi yhteinen puheenaihe. Lisäksi lasten kielellinen itseilmaisu parantui.

Laura Mustonen (2008) selvitti pro gradu – tutkielmassaan, että sosiaalipedagoginen hevostoiminta soveltuu hyvin erityistä tukea tarvitsevien lasten ja nuorten kuntoutusmenetelmäksi. Mustonen sai toiminnan soveltuvuudesta vakuuttavia tuloksia haastatteleamalla alan yrittäjiä ja sosiaalipedagogisen hevostoiminnan harjoittajia. Mustonen toteaa, että sosiaalipedagogisella hevostoiminnalla on positiivisia vaikutuksia kuntoutettavan itsetunnon kehitykseen ja minäkuvaan sekä sosiaalisten taitojen hallintaan ja oppimiseen. Sosiaalipedagogisen hevostoiminnan kautta asiakas pystyy vahvistamaan luontoyhteyttään ja motivoituu hevostoiminnan kautta liikkumaan aktiivisemmin. Sosiaalipedagoginen hevostoiminta on kokonaisvaltainen kuntoutusmuoto, joka sisältää menetelmän kuntoutustyöhön.

Essi Laurosen (2010) tutkimuksessa sosiaalipedagogiseen hevostoimintaan osallistuneiden ADHD – lasten vanhemmat havaitsivat lasten sosiaalisten vuorovaikutustaitojen parantuneen toimintaan osallistumisen myötä. Lapset kykenivät odottamaan vuoroaan aiempaa paremmin ja ottivat oma-aloitteisesti vanhempiin kontaktia kysyäksään asioita. Lasten epäonnistumistensietokyky kasvoi toimintaan osallistumisen myötä. Lapset pystyivät myös osoittamaan positiivisia tunteitaan aiempaa paremmin. Hevostoiminta opetti lapsille myös itsehillintää ja kärsivällisyyttä.

Heidi Suomi (2002) teki toiminnallisen opinnäytetyön Tallitunti-projektin ryhmäkotiin sijoitettujen teini-ikäisten parissa. Hevosten avulla haluttiin tukea sijoitettujen nuorten vuorovaikutustaitojen kehittymistä. Hänen mielestä nämä opitut tai-

dot heijastuvat myöhemmin myös muuhun elämään ja näin vaikuttavat positiivisesti, vähentäen syrjäytymisriskiä.

3.6 Sosiaalipedagogista hevostoimintaa Ryhmäkoti Helminraitissa

Tämän opinnäytetyön kirjoittajista toisen työpaikalla, Ryhmäkoti Helminraitissa, on saatu vuosien mittaan konkreettisia tuloksia sosiaalipedagogisesta hevostoiminnasta. Laitoksessa on sekä avohuollon että huostaanoton kautta sijoitettuja nuoria. Keskeistä toiminnassa ovat hoidolliset tavoitteet. Psykiatrinen työote luo pohjan nuoren kasvamiselle, elämäntaitojen harjoittamiselle sekä toivon ylläpitämiselle. Tavoitteena on nuoren psyykkinen itsehallinta sekä arjen halluunotto. Sosiaalipedagoginen viitekehys näkyy kaikessa ryhmäkodin toiminnassa. Ryhmäkodin arki on tiukasti strukturoitu, tietyt toiminnot tapahtuvat aina samaan aikaan ja saman kaavan mukaan. Rutiinit tuovat turvaa kaaoksessa elävän nuoren arkeen. (Ryhmäkoti Helminraitti Oy, 2011.) Heidi Suomi (2002, 60–63) teki ryhmäkodin nuorille Tallitunti-projektini – tutkimuksen, jossa hän toteaa, että hevosten kanssa työskentely tuki nuorten vuorovaikutustaitojen kehittymistä ja nuoret itse kokivat oppineensa itsehillintään ja itsetuntemukseen liittyviä asioita.

Lastensuojelulaitos on perustettu v. 2000 ja alusta alkaen talon "työntekijöihin" on kuulunut kaksi hevosta. Ryhmäkodin pihapiirissä on toimintaan varta vasten rakennettu EU-määräykset täyttävä nykyaikainen talli. Tällä hetkellä tallissa asustavat hevoset ovat olleet laitoksen omistuksessa useita vuosia ja soveltuvat erinomaisesti sekä ratsastusterapiaan että sosiaalipedagogiseen hevostoimintaan. Hevoset ja tallitoiminta on kahden työntekijän vastuulla, ja vain heidän kanssaan nuoret pääsevät tallitunneille ja ratsastamaan. Ohjaajat huolehtivat myös hevosten hyvinvoinnista, hankkivat ja tilaavat rehut, kengittäjän ja eläinlääkärin tarpeen mukaan, opastavat laitoksen muita työntekijöitä hevosten päivittäisessä hoidossa ja vastaavat nuorten talli- ja ratsastustuntien pitämisestä. (Ryhmäkoti Helminraitti Oy, 2011.)

Tilanteesta riippuen nuori pääsee tallitunnille 1 - 2 kertaa viikossa. Tallitunnilla on pääsääntöisesti yksi nuori ohjaajan kanssa. Mikäli on esimerkiksi tarvetta

ryhmäyttää nuoria tai tutustuttaa heitä toisiinsa, voidaan pitää tallitunti kahdelle nuorelle yhtä aikaa, mutta vain, jos se molemmalle sopii. Hevostoiminnasta vastaavat ohjaajat suunnittelevat tallituntien sisältöjä jonkin verran etukäteen ja myös nuorilta kysytään mitä he haluaisivat tehdä. Tallitunnin sisältö voi olla seuraavanlainen: otetaan hevoset sisälle, nuori valitsee, kummalla hevosella haluaa ratsastaa, tai jos ei halua ratsastaa, kysytään haluaako tehdä maasta käsin työskentelyä tai taluttaa hevosta erilaisia ratoja pitkin. Tallitunnin aikana nuorelle annetaan tilaa ja aikaa olla hevosen kanssa kahden. Nuori saa mahdollisuuden nauttia ja rentoutua hevosen ystävällisyydestä ja lämmöstä. Ohjaaja on kuitenkin koko ajan lähellä ja kuulolla vaaratilanteiden varalta. Hevosten kanssa toimiminen saa nuoret puhumaan helposti. Sisällä haistatteleva, ovia paiskova nuori muuttuu usein tallilla rauhalliseksi ja yhteistyöhaluiseksi. Hevosten läsnäolo rauhoittaa monella eri tavalla. Vaikeistakin asioista on helppo puhua, kun tekemisen ja huomion kohde on hevonen. Lisäksi ohjaaja, joka sisällä ryhmäkodissa ärsyttää nuorta sääntöineen, tuokin tallilla turvaa ja osoittaa olevansa luotettava. Nuori saa kokea turvaa, kun lähdetään maastoon kävelemään ja ohjaaja taluttaa hevosta, jonka selässä nuori istuu. Hevosen kautta nuori pystyy käsittelemään ja peilaamaan tunteitaan. Hevosesta näkyy jos nuori on huonolla tuulella. Ohjaajat pyrkivät herkästi huomaamaan tämän ja sanottamaan asian nuorille. (Ryhmäkoti Helminraitti Oy, 2011.)

3.7 Eläinten merkitys ihmiselle

Aikaisemmin eläimet ja ihmiset elivät läheisessä kontaktissa ja eläimet kuuluivat luonnollisena osana ihmisen arkeen ja elämään. Nyky-yhteiskunnassa ihmiset ovat vieraantuneet eläimistä ja ovat ilman säännöllistä eläinkontaktia. Ihminen ilman eläinten läsnäoloa on kuin elämä ilman aurinkoa. Eläinterapian avulla ihminen voidaan palauttaa takaisin luontoyhteyteen. (Miina Äkkijyrkän haastattelu Anu Kinnusen opinnäytetyössä, 2010.)

Eläinavusteisesta terapiasta ja ihmisten hoitamisesta on mainintoja aina 1700 – luvulta lähtien, mutta tunnetuksi ihmisten hoitaminen eläinavusteisesti on tullut toisen maailmansodan jälkeen. Yorkshirenterrieri Smoky on ilmeisesti ollut Yh-

dysvaltain ensimmäinen terapiakoira. Smoky työskenteli Mayo – klinikalla toisen maailmansodan jälkeen 12 vuoden ajan osallistuen sotilaiden kuntouttamiseen. Sairaalat ovat käyttäneet yhdysvalloissa vuodesta 1990 lähtien lemmikkieläimiä apuna potilaiden hoitamisessa. Eläinten ehdoton huomio on auttanut potilaita selviytymään paremmin kipujen kanssa ja motivoinut kuntoutumisessa. Tieteellisin kokein on pystytty osoittamaan, että eläimen pehmeän turkin silittäminen ja eläimen läsnäolo rauhoittaa ihmistä, laskee verenpainetta ja madaltaa stressihormonien erittymistä. Terapiaeläimenä koira on ollut suosituin, mutta lähes mikä tahansa koulutettu eläin sopii toimintaan. (Altmeds, 2009.)

Euroopassa alettiin toisen maailmansodan jälkeen käyttää ratsastusta sotilaiden kuntoutusmenetelmänä. Sotilaiden kuntoutuksen tuloksellisuuden pohjalta ratsastusta ryhdyttiin hyödyntämään myös MS-potilaiden ja CP-vammaisten kuntoutuksessa. Tätä toimintaa kutsuttiin nimellä hippoterapia. Ratsastusta alettiin käyttää myös kasvatuksen tukena, kun todettiin hevosten kanssa toimimisen vaikuttavan kuntouttavasti psyykkisistä ongelmista kärsiviin, oppimishäiriöisiin ja kehitysvammaisiin. Tätä toimintaa kutsuttiin nimellä heilpedagoginen ratsastus, eli HPR. (Selvinen 2011, 14–19.)

Ratsastusterapeuttien koulutus on käynnistynyt Suomessa vuonna 1990. Ratsastusterapiaa ja sen vaikutuksia eri kohderyhmiin on tutkittu sekä Suomessa että muualla maailmassa paljon. Tieteellisiä julkaisuja on runsaasti olemassa ja ratsastusterapian vaikuttavuus on laajasti tunnistettu. Ratsastusterapia on Kansaneläkelaitoksen korvaama terapiamuoto. (Selvinen 2011, 14–19.) Suomalaisessa ratsastusterapiassa yhdistyvät hippoterapia ja pedagoginen ratsastus. Kuntoutuja ja ratsastusterapeutti työskentelevät yhdessä saavuttaakseen yksilöllisesti asetetut tavoitteet. Ratsastusterapian asiakkaat voivat olla hyvin eritasoisia taustoiltaan ja lähtökohdiltaan. Ratsastusterapia tukee niin mielenterveyskuntoutujien, liikuntavammaisten kuin käyttäytymishäiriöistenkin kuntoutumista. (Selvinen 2011, 14–19.) Henkilöt, joilla on sekä psykoterapeutin, että ratsastusterapeutin koulutus, voivat toteuttaa hevosen kanssa hoitoprosesseja, joissa hevonen on mukana välineenä. Hevosen läsnäolo ja olemus rauhoittaa ja stimuloi mieltä, jolloin potilaan ja terapeutin kommunikaatio helpottuu. Potilaan on helpompaa kertoa vaikeista asioista, kun hän voi hevosen kautta ulkoistaa ne it-

sestään pois. Psykoterapeuttisen ratsastusterapian keskeinen tavoite on lisätä potilaan itseymmärrystä. Terapeutin rooli on integroida hevosen kanssa tehtävä työ hyödyntämään kokonaisuutta. (Yrjölä, 168–174.)

Hevonen soveltuu koko olemuksellaan erinomaisesti tasapainottamaan ja tukemaan ihmistä. Hevosella on sielukkaat silmät ja sillä on kyky kantaa ihmistä sylissään kuin äiti. Hevosen läheisyydessä energia lisääntyy, jo pelkkä talliympäristössä oleminen rauhoittaa. Kiireettömässä ympäristössä, hevosen avulla ihminen pystyy elämään tässä ja nyt ja saavuttamaan psyykkisen levon, joka muistuttaa lapsen uppoutumista leikkiin. Hevosen liike herättää kehon luontaisia energiavarastoja. Hevonen rauhoittaa olemuksellaan, mutta myös kosketuksellaan. Hevonen nauttii ihmisen kosketuksesta ja mahdollistaa siten erilaisia aistikokemuksia. Hevonen tarjoaa toisaalta vähän pelkoa herättävän, suuren olemuksensa ja toisaalta turvallisuutensa ja lempeytensä kautta asiakkaalle kanavan prosessoida omia tunteitaan. (Yrjölä 2011, 88–103.)

Heikkisen (2005, 338) mukaan lukuisilla erilaisilla luovilla toiminnallisilla työmenetelmillä on mahdollista tukea lapsia ja nuoria saamaan tunnekanavia auki. Toiminnan aikana esiin voi nousta lapsen hylkäämisen kokemukset, näkymättömyyden kokemukset sekä sisään kasvanut, usein pohjaton epäluottamus aikuisiin. Elämyksellisten menetelmien etuna on, että niistä rakennetaan ja kohdetaan aitoja arjen tilanteita vastaavia taitoja. Palolan (2005, 373–390) mukaan talliympäristö tarjoaa lastensuojelun asiakkaana olevalle lapselle turvaa ja selkeyttä. Hevonen on käyttäytymisessään helposti ymmärrettävä ja rehellinen, lapsi oppii nopeasti havaitsemaan, millä tuulella hevonen on. Hevonen ei petä lasta, ei valehtele eikä ailahtele. Toimintaa ohjaava aikuinen pystyy ystävällisesti ja rauhallisin ottein hallitsemaan suuren hevosen ja huolehtimaan siitä. Seuraessaan aikuisen tapaa käsitellä hevosta lapselle välittyvä tunne luotettavuudesta ja turvallisuudesta aikuisen seurassa. Lapsi saa talliympäristössä kokemuksen huolenpidosta ja fyysisestä läheisyydestä. Hevosen lämmin syli mahdollistaa lapselle kokonaisvaltaisen fyysisen kosketuksen ja rentoutumisen.

4 TUTKIMUKSEN KUVAUS

Lähdimme työstämään hanketta suurin ideoin ja intoa täynnä. Alussa kirjoitimme useiden päivien ajan paperille mieleemme tulevia ideoita ideariihen tapaan. Myöhemmin paperista jalostui mielestämme selkeä suunnitelma. Teimme huolelliset ennakkovalmistelut ja suunnitelmat, sekä kokosimme yhteensopivan ryhmän yhteistyötahojen kanssa. Tutkimuksemme tähtäsi vahvasti lasten osallisuuden tukemiseen.

Jokaiselle toimintakerralle oli lähtökohtaisesti tiukasti strukturoitu, samansisältöinen runko ja jokaisen kokoontumiskerran kesto oli 60 minuuttia. Jätimme suunnittelussa tilaa myös ryhmän omatoimiselle tutkimiselle ja ihmettelylle varsin virikkeellisessä talliympäristössä. Ensimmäisellä kerralla pysähdyimme ihmettelemään eteen tullutta lantakasaa, lapsen aloitteesta. Luulemme, että aikuiselle tuttu elementti ei olisi päässyt suunnitellusti ihmettelyn aiheeksi. Aiemmin tehdyt suunnitelmat olivat joustavia ja tarvittaessa mahdollista muuttaa tilanteeseen paremmin sopiviksi.

Tapaamiset koostuivat tervetuloivotuksesta ja tallin sääntöjen kertaamisesta sekä alkuleikistä. Seuraavaksi kävimme kaikkien eläinten luona tervehtimiskäynnillä, jonka jälkeen toteutimme lasten edelliskerralla toivomia asioita, esimerkiksi kissan silittämistä tai ratsastusta. Toiveiden toteuttaminen oli kokoontumiskertojen kohokohta, ja jokaisella kerralla korostimme lapsille sitä, että nyt tehtiin sitä asiaa, jota viime kerralla sinä toivoit. Lopuksi kokoonnuimme kurkistamaan tallikassiin ja rauhoituimme loppulauluun, jonka jälkeen kaikilla oli mahdollisuus kertoa seuraavalle kerralle oma toiveensa.

Lapset olivat oma-aloitteisesti innolla toiminnassa mukana ja näin ollen hyväksyivät omalla käytöksellä eläinavusteisen toimintamme (Heikkinen 2005, 327–328). Heikkisen (2005, 327–328.) mukaan ryhmätoiminnan tulisi pohjautua ryhmän itseohjautuvuuteen ja ohjaajien vetäytymiseen taustalle. Hieman vanhempien lasten kanssa se varmasti on helpommin toteutettavissa.

Hankeemme lapset olivat alle kouluikäisiä. Turvallisuuden takia vastuu toiminnasta oli aikuisilla. Lasten kuulluksi tuleminen toteutui. Päävastuun ollessa ohjaajilla lapset saivat osallistua toiminnan suunnitteluun kertomalla toiveensa seuraavalle toimintakerralle. Omalla toiminnallamme annoimme lapsille tilaa ratkaista itse ongelmia ja kannustimme hankkimaan itse tietoa. Tapaamisissa pyrimme lapsikeskeisen lapsen kohtaamisen periaatteiden mukaisesti selvittämään niitä asioita, jotka lapsen elämässä sujuvat hyvin. Etsimme toiminnan aikana lasten vahvuuksia ja kannustimme oma-aloitteisuuteen sekä annoimme lapsille tilaisuuden omilla toiveillaan vaikuttaa toimintaan.

Heikkinen (2005, 327–328) korostaa, että lapselle tulisi antaa tilaa katsella, ihmetellä, ajatella, suunnitella sekä toimia, ja aikuinen voi omilla kysymyksillään tehdä tarkentavia havaintoja ilman valmista ratkaisua. Näin kehittyy toiminta, jossa lapsella on mahdollista uuden tiedon pohjalta ottaa asia uudelleen pohdintaan ja oppia uutta. Konstruktivistinen oppimiskäsitys määrittelee oppimisen hyviä lähtökohtia niin, että tutkimiselle luodaan mahdollisuuksia käytännön tilanteissa yhteistoiminnassa muiden kanssa (Ihme 2009, 127). Tähän toiminnasamme pyrimme.

Vaikka suunnittelimme kenttätöiden sisällöt huolellisesti etukäteen aiemman kokemuksemme sekä teoreettisen viitekehyksen perusteella, emme osanneet ennalta varautua kaikkiin kehittämisprosessissa esiin nouseviin kysymyksiin. Toimintatutkimukseen kuuluu ennalta arvaamattomuus (Heikkinen, Rovio, Syrjälä, 2006, 96). Havaintojemme pohjalta reflektioimme toimintaamme, ja jo ensimmäisen kerran jälkeen tuli tarpeen muuttaa ja täsmentää suunnitelmaamme. Teimme muun muassa havainnointia yhtenäistävän havainnointikaavakkeen (liite 7) sekä aloitimme tutkimustamme ohjaavan opettajan ehdotuksesta yhteistyön myös päiväkotihenkilökunnan kanssa. Ohjeistimme heidät tekemään havaintoja lasten kertomista asioista koskien toimintaamme ja jaoimme heille myös havainnointikaavakkeet.

Havainnoimme toiminnassa mukana olevia lapsia neljä kertaa ryhmänä. Kahtena kertana mukana oli vain osa lapsista. Tuolloin havainnointia tehdessä oli huomattavasti helpompaa kiinnittää huomiota yksityiskohtiin. Koko ryhmän ol-

lessa koossa videointi oli todella tarpeellinen apuväline. Ryhmä kokoontui kuusi kertaa Tmi Hirnauskis – tallin tiloissa. Kokoontumisia oli kaksi tiiviisti lyhyen ajan sisällä, jonka jälkeen oli 2 – 3 viikon tauko. Toiminnan vetäjiä jännitti varmasti yhtä paljon kuin lapsiakin. Yhteistyö sujui saumattomasti, vaikka kokemusta yhteisestä työskentelystä lasten parissa meillä tutkijoilla ei entuudestaan ollut.

Jokainen toimintakerta alkoi lasten tervehtimisellä. Huomioimme jokaisen lapsen erikseen. Tervehdimme kyykistymällä lapsen tasolle ja joko kättelimme tai lapsen aloitteesta halasimme lasta. Samalla kysyimme lapselta kuulumisia, mitä hänelle kuuluu, miltä hänestä tuntui tulla tänne. Pyrimme jokaisen kerran aluksi ottamaan hyvän, henkilökohtaisen kontaktin lapsiin ennen varsinaisen toiminnan aloittamista. Tervehtimisen jälkeen kävimme pukemassa lapsille heijastinliivit ylle ja lähdimme kävelemään ryhmänä kohti tallia. Kävelyn aikana jokaisella kerralla kerrattiin tallin käyttäytymissääntöjä lapsia osallistavasti. Kysyimme lapsilta muistavatko he miten tallilla toimitaan. Lapset vastasivat joillakin kerroilla oma-aloitteisesti, joillain kerroilla annoimme heille vihjeitä. Lasten kerrottua omin sanoin tallin sääntöjä, kertosimme säännöt vielä yhdessä ja painotimme turvallisuuteen liittyviä asioita. Lapsille tuli tutuksi seuraavat tallin säännöt: eläinten lähetyvillä kävellään ja ollaan rauhallisesti, puhutaan normaalilla äänellä, pysytellään aitausten ulkopuolella, odotetaan ohjaajan lupaa, jos halutaan silittää jotain eläintä.

Tervehtimisen ja sääntöjen kertaamisen jälkeen leikimme rutiininomaisesti alkuleikin. Alkuleikki oli lapsille entuudestaan tuttu laululeikki, johon jokainen pystyi osallistumaan laulaen ja leikkien. Seuraavaksi kiersimme tervehtimässä jokaista eläintä vuorotellen. Aloitimme jokaisen kerran tallikanien luota. Lapset saivat antaa kaneille porkkanoita tai leipää ja myös täyttää kanien jyväkuppia. Lisäksi tarkistettiin, että kaneilla on vettä. Korostimme kanien karsinassa sitä, että lapsen pitää jaksaa olla rauhassa paikallaan ja odottaa, kunnes kani tulee itse tekemään tuttavuutta ja nuuskimaan lasta. Kun maltaa odottaa rauhallisesti, kani tulee lähelle ja antaa silittää. Välillä lapset muistivat oma-aloitteisesti jäädä kyykkyyn odottamaan, että kani tulee lähelle, välillä he lähtivät kulkemaan kaniensa perässä ympäri karsinaa (koko 3 x 3 m), jolloin kani lähti karkuun.

Kanien tervehtimisen jälkeen kävimme tervehtimässä vuohia. Varsinkin ensimmäisellä toimintakerralla vuohi kiinnosti kovasti. Lapsille vuohi oli melko vieras eläin. Ensimmäisellä kerralla kerroimme lapsille yleistietoa vuohesta. Lapsia ihmetytti se, että vuoheella oli parta ja sarvet, vaikka se oli tyttö. Kerroimme, että vuohesta voi lypsää maitoa ja että vuohi on märehijä eikä sillä ole ollenkaan ylähampaita. Lapset antoivat jokaisella kerralla myös vuoheelle herkkuja, leipää tai keksejä. Kerroimme lapsille, että vuohi ei voi kovin helposti puraista, mutta sen sarvia pitää varoa.

Vuohen tervehtimisen jälkeen tervehdimme tarhassa asuvaa ajokoiraa. Myös koira sai lapsilta herkkuja ja rapsutuksia. Tallin kolmea kissaa tervehdimme, kun niitä tapasimme. Kissat yleensä seurasivat lapsia ja pysyttelivät lähettyvillä koko toimintakerran ajan. Kaikki tallilla tehtävät asiat ja kaikkien eläinten ruokkiminen sekä hoitaminen kuuluvat sosiaalipedagogiseen hevostoimintaan (Seppälä 2009, 42).

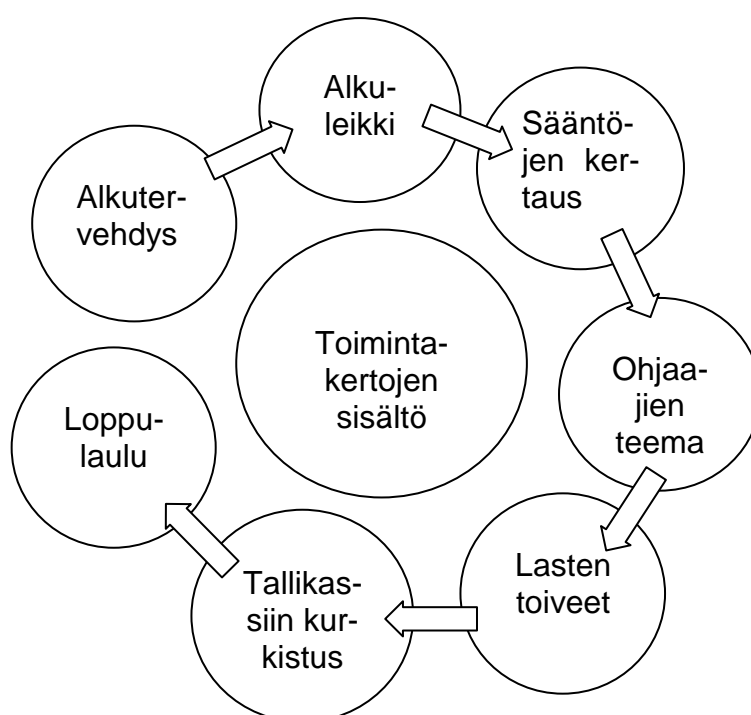
Hevosten kanssa työskentely jäseni toimintakertoja. Kun olimme käyneet tervehtimässä kaikkia muita eläimiä, menimme hevosten tarhan luokse. Ensimmäisellä toimintakerralla olimme aidan toisella puolella ja ihmettelimme siinä suomenhevosta ja gotlanninruss -ponia. Lapset pyrkivät heti aitauksen lähelle tultuaan nyhtämään ruohoa ja antamaan sitä hevosille. Kerroimme, että hevosille ei anneta kädestä mitään, koska hevoset voivat siitä helposti oppia puremaan ihmistä. Kerroimme myös, että nyt on ollut jo pakkasta, ja aitauksen ulkopuolella oleva ruoho on pilaantunutta eikä sitä voi syöttää hevosille, koska niillä voi tulla siitä vatsa kipeäksi. Jokainen lapsi sai syliinsä ison tupon kuivaa heinää, jonka he saivat viedä hevosille aitaukseen. Lisäksi jokainen lapsi sai ensimmäisellä kerralla antaa heinäkasan päälle hevosille leipäpaloja. Kerroimme lapsille, että hevoset saavat herkkupaloja harvoin ja silloinkin yleensä ruoka-aikoina ja muun ruoan seassa. Lapset jaksoivat ensimmäisellä toimintakerralla kuunnella hienosti, kun kerroimme yleisiä asioita hevosista ja niiden kanssa toimimisesta sekä hevosten hoitamisesta.

Seuraavien viiden toimintakerran aikana menimme samoin kuin ensimmäiselläkin kerralla kanien ja vuohen luota hevosten luokse, ja otimme tarhasta mu-

kaamme ponin. Veimme ponin hevosten hoitopuomiin, jossa poni seiso rauhallisesti paikoillaan kiinnitettynä puomiin. Jokaisella kerralla kävimme läpi hevosen kohteluun ja käsittelyyn sekä turvallisuuteen liittyviä asioita. Korostimme sitä, että poni voi siirtää jalkojaan sekä korjata asentoaan ja muistutimme lapsia, etteivät mene liian lähelle ponin jalkoja. Korostimme myös sitä, että vaikka poni on kiltti ja rauhallinen, se on kuitenkin eläin, joka saattaa käyttäytyä arvaamattomasti. Kerroimme, että poni voi pelästyä, jos joku juoksee tai hyppii yhtäkkiä sen lähetyillä ja muistutimme lapsia siitä, kuinka tallilla käyttäydytään. Jokaisella kerralla lapset saivat niin halutessaan ratsastaa pienen lenkin ponilla. Opettelimme myös hevosen ruumiinosien tunnistamista, jokainen lapsi kävi kokeilemassa missä on hevosen takapolvi ja maha. Hevostoiminnan loppuksi kävimme yhdessä viemässä ponin takaisin tarhaan. Lapset saivat vuorotellen taluttaa ponin avustetusti pois siten, että aikuinen talutti ponia toiselta puolelta.

Kun poni oli viety takaisin tarhaan, lopetimme toimintakerran rutiininomaisesti jokaisella kerralla samalla tavalla. Kyselimme jokaiselta lapselta vuorotellen, mitä hän haluaisi seuraavalla kerralla tehdä tallilla. Leikimme loppuleikin ja loppuksi jokainen sai kurkistaa tallikassiin, josta jokaisella kerralla löytyi muistoksi tarra. Viimeiseksi hyvästelimme jokaisen lapsen erikseen, lapsen aloitteesta joko halaamalla tai kättelemällä.

Kuvio 2. Hevostoimintakertojen kuvaus

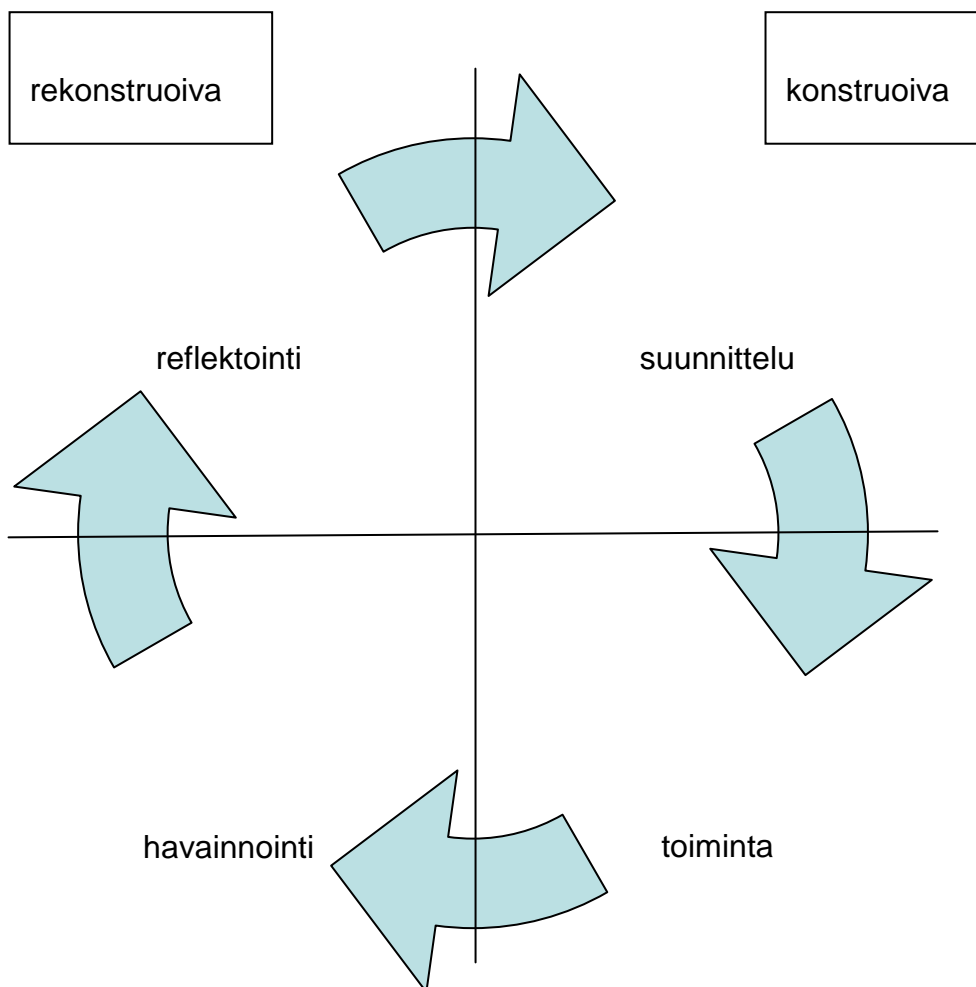
5 TUTKIMUSMENETELMÄT

5.1 Laadullinen toimintatutkimus

Opinnäytetyömme työmenetelmäksi valitsimme sosiaalipedagogisen toiminnan tutkimiseen hyvin soveltuvan toimintatutkimuksen. Toimintatutkimus on interventioon perustuvaa, osallistavaa, käytännönläheistä, reflektiivista ja lisäksi se on sosiaalinen prosessi (Heikkinen, Rovio, Syrjälä, toim. 2006, 27). Toimintatutkimuksen avulla tutkitaan ihmisen toimintaa ja kehitetään toimintoja saatujen tulosten ja havaintojen pohjalta paremmaksi. Toimintatutkimus pohjautuu sosiaaliseen kanssakäymiseen, jonka lähtökohtana on ihmisten vuorovaikutus toistensa kanssa. (Heikkinen ym. 2006, 16–17 ; Kolkka 2012.) Toimintatutkimuksessa tutkija osallistuu tutkimaansa toimintaan aktiivisena toimijana ja rohkaisee mukana olevia henkilöitä osallistumaan tutkimuksen kohteena olevaan toimintaan, jotta sitä voidaan kehittää edelleen. (Heikkinen ym. 2006, 20.) Toimintatutkimuksen tarkoitus on olla käytännönläheinen. Toimintatutkimus pyrkii reflektiiviseen ajatteluun ja toiminnan kehittämiseen reflektion avulla. Muutosinterventio ja ihmisten osallistuminen ovat toimintatutkimuksen lähtökohtia. (Kolkka 2012.)

Toimintamme toteutti toimintatutkimuksen sykliä, joka koostui konstruoivista ja rekonstruoivista vaiheista. Heikkisen (2006, 78.) mukaan konstruoiva toiminta suuntaa tulevaisuuteen ja rakentaa uutta, rekonstruoiva vaihe koostuu jo toteutuneen toiminnan havainnoinnista ja arvioinnista sekä uusien toimintamallien kehittämisestä. Vaiheet vuorottelevat kehämäisesti, ensin suunnitellaan uusi toimintatapa, jonka jälkeen sitä kokeillaan käytännössä. Käytännön toiminnan aikana tehdään havaintoja, joiden perusteella toimintaa arvioidaan ja reflektoidaan sekä kehitetään uusia toimintamenetelmiä.

Kuvio 3. Toimintatutkimuksen sykli

Heikkinen ym. 2006, 79.

Selvitimme tutkimuksessamme intensiivistä tietoa pienestä kolmen lapsen ryhmästä. Keräsimme aineistoa eri metodein, havainnoimalla, dokumentteja tutkien ja haastatteleamalla. Tutkimuksemme oli tapaustutkimus, eikä saamiamme tuloksia voi yleistää kaikkiin alle kouluikäisiin lastensuojelun asiakkaisiin.

Tapaustutkimuksen tarkoituksena on tuottaa tietoa ja uusia näkökulmia tiettyyn ryhmään, paikkaan tai ajankohtaan sidotuista ilmiöistä ja olosuhteista. Tapaustutkimus voi toimia myös teoreettisen keskustelun käynnistäjänä. Taustalla on

tutkimuksen kohteena olevien yksittäisten ilmiöiden ainutlaatuisuuden ymmärtäminen. Tapaustutkimus tuo esiin sellaisia näkökulmia, jotka eivät muutoin pääsisi esille. (Peltola 2007, 111–129.) Tapaustutkimusten pohjalta ei ole tarkoitus tehdä tilastollisen tutkimuksen tapaan yleistettäviä johtopäätöksiä. Joskus yleistettävyys syntyy tutkimuksen lukijan toimesta, kun tutkimuksessa aikaansaatuja havaintoja ja johtopäätöksiä pystytään siirtämään toiseen tapaukseen ja toiseen toimintaympäristöön. (Eskola & Suoranta, 68.)

Tutkimuksemme oli kvalitatiivinen eli laadullinen, jossa tiedonhankinta tapahtui todellisissa tilanteissa. Tietoa saatiin suoraan ihmisiltä luottaen omaan havainnointikykyyn vaihtelevissa tilanteissa. Apuna laadullisessa tutkimuksessa voidaan käyttää myös lomakkeita, kuten työssämme tehtiin. Kohdejoukko valittiin tarkoituksenmukaisesti yhteistyössä sosiaalityöntekijän kanssa. (Hirsjärvi ym. 2009. 164.) Laadullisessa tutkimuksessa on keskeistä rajata tutkimuksen aineisto mahdollisimman tarkasti. Mitä pienempi tutkimuksen aineisto on, sitä helpompaa tutkijan on oppia tuntemaan aineistonsa niin hyvin kuin mahdollista. Tällöin tulkinta perustuu rajatun aineiston sisältöihin, eikä satunnaisotoksiin. (Eskola & Suoranta 2008, 64.)

Perinteisesti lapset ovat olleet opetus- ja kasvatuskulttuureissa toiminnan kohteina osallisuuden sijaan. Uuden tutkimustiedon mukaan lapset ovat tiedonhaluista, toiminnallisia, yhteistyöhaluisia ja aktiivisia. Lapsille tulee luoda riittävästi aikaa ja tilaa, jotta lapsi saa kertoa omia mielipiteitään ja aktiivinen osallisuus mahdollistuu. Aikuisen tulee kuunnella lasta arvostaen, ei arvioiden. (Karlsson 2001, 182.) Tutkimuksessamme huomioimme jokaisen lapsen yksilöllisesti ja loimme toimintaympäristölle luotettavan ja rauhallisen ilmapiirin, joka tuki lapsia osallisuuteen. Keskustelimme toiminnan aikana asioista lapsen tasolta ja lapsen näkökulmasta. Toimintaan liittyvistä pedagogisista seikoista kävimme lasten kanssa arvostavaa keskustelua, emme opettaneet asioita ylhäältä alaspäin vaan jutellen ja aktivoiden lasta kysymyksillä.

5.2 Aineiston keruu

Kvalitatiivinen aineiston keruu tapahtui pääasiassa havainnoimalla lapsia toiminnan aikana ja osittain myös haastattelututkimuksena. Sadutusdokumentoinnin avulla kirjasimme ylös omia havaintoja heti toiminnan päätyttyä sekä lasten kokemuksia erityisesti viimeisellä kerralla. Havaitsimme, että toiminnallisen luonteen vuoksi kirjaaminen toiminnan aikana ei onnistunut. Kirjasimme kuvauksen tapahtumista ja millaisena lasten toimintaa pidimme sekä omia ajatuksiamme. Kirjaamisen lähtökohtana oli ilmiökeskeisyys ja avoin kysymys sekä halumme tietää vastaus siihen, mitä toiminnan aikana tapahtui. Pyrimme välttämään toiminnan havainnoinnissa suuntausta, jota katsotaan ”sairaanhoidolliseksi pedagogiikaksi”, joka keskittyy pelkästään ongelmakohtien havaitsemiseen (Karlsson 2005, 90–91.)

Tutkimuksemme edetessä huomasimme, että havainnointi keskittyy helposti negatiivisiin asioihin. Koulu, koti ja kasvuympäristö muodostavat usein negatiivisen palautteen kehän lapsille (Heikkinen 2005, 322). Halusimme tarjota lapsille toiminnallista tekemistä ja mahdollisuuden luoda uusia toimintamalleja elämään. Toiminnallisuuden, yhteisöllisyyden ja elämyksellisyyden kautta saimme mahdollisuuden voimaannuttaa lapsia. Keskityimme havainnoimaan mm. lasten osallistumista, heidän esittämiään kysymyksiä ja kiinnostuksen kohteita. Yhtenäistä lasten havainnointia helpottaaksemme teimme jokaisella kerralla käytetyn havainnointikaavakkeen (liite 7).

Toiminnan aikana muistiinpanojen tekeminen oli mahdotonta, osittain tilanteiden nopeatempoisuudesta, videoinnista ja ohjaamisesta johtuen. Arvioimme luotettavuuden työssämme säilyvän, koska kirjasimme omat havaintomme toisistamme erillään ja yhdistimme ne jälkepäin yhteiseksi analyysiksi mahdollisimman pian tapaamisten päätyttyä.

Tutkimus tapahtui toisen opinnäytetyön tekijän yrityksen, Tmi Hirnauskiksen, toimitiloissa. Pystyimme suhtautumaan tutkimukseen kriittisesti ja perustelemaan toiminnan vaikuttavuutta, koska toisella opinnäytetyöntekijällä ei ole varsinaista hevostoiminnan kokemusta entuudestaan, vaan hänen vahvuutena on

varhaiskasvatuksen osaaminen. Hevosiin perehtynyt henkilö suunnitteli toiminnot, joita toteutettiin lasten ja eläinten kanssa ja toinen tutkijoista toi toimintoihin omaa varhaiskasvatuksen näkemystään sekä kokemustaan ja pystyi kyseenalaistamaan asioita tarvittaessa. Pystyimme tarkastelemaan hevostoiminnan sisältöjä kriittisesti perustuen pelkästään varhaiskasvatuksen kokemukseen sekä sosiaalipedagogisen hevostoiminnan hallitsemisen näkökulmasta.

5.3 Sadutusdokumentointi

Haastattellessa lasta häneen on tärkeä luoda ensin luottamuksellinen suhde. Jos lapsi on paineen alla haastattelutilanteessa, on vaarana, että hän vastaa tietyllä aikuisen toivomalla tavalla, erityisesti jos kysymykset ovat johdattelevia tai hankalia. Lapsi voi luulla, että vastauksilla on olemassa oikea suunta miten vastata ja vastaa aikuisen toivomalla tavalla. Silloin vastaukset ovat väriä. (Dalen 2008 43, Karlsson 2005, 35.) Lasta haastattellessa on oltava hyväksyvä asenne, paneuduttava asiaan ja osoitettava aitoa kiinnostusta lasta kohtaan (Dalen 2008, 44). Haastatteluun sisältyy aina myös vallankäyttö. Aikuisen runsaat kysymykset voivat toimia lasta passivoivana eikä hän tuo esille omia kysymyksiä tai ala pohtimaan ja ihmettelemään asioita. (Karlsson 2005, 35.)

Sadutuksen avulla on mahdollisuus kuunnella lasta ja tutustua lapseen paremmin. Sen avulla saadaan tietoa lapsen ajatuksista ja mitä lapsi pitää tärkeänä. Sadutustilanteessa halutaan antaa puheenvuoro lapselle ja mahdollisuus tuoda hänen omia mielipiteitään ja tunteitaan esille. (Karlsson 2005, 45.) Lapselle sanotaan ”Kerro satu, sellainen kuin itse haluat. Kirjaan sen juuri niin kuin sen minulle kerrot. Lopuksi luen tarinasi, ja voit muuttaa tai korjata sitä, mikäli haluat.” (Karlsson 2005, 116).

Lasta kehoitetaan kertomaan satu ilman, että annetaan aihetta tai että esitetään lisäkysymyksiä. Satu-sana voi vapauttaa lapsen ja verhota ajatukset mielikuviukselliseen muotoon (Karlsson 2005, 116). Lapselle viestitetään, että hänen ajatuksensa ovat sellaisenaan tärkeitä. Kertomusta ei myöskään kehoiteta pidentämään tai anneta kuvaa kertomisen virikkeeksi. Kertomusta ei tarvitse

opettaa, vaan jokaisella on ajatuksia ja oma sisäinen maailmansa, josta kertomukset kumpuavat. (Karlsson 2005, 45.) Lapsen kertoessa satua se kirjataan sanatarkasti ylös. Saduttaja keskittyy kuuntelemaan tarinan ja osoittaa sen ilmeillään, puuttumatta kertomuksen sisältöön. Lopuksi satu luetaan ääneen ja lapsi saa halutessaan tehdä tarvittavia muutoksia. Lapsella säilyy kertojan päättäntävalta. (Karlsson 2005, 116.) Saduttamisella on tutkimuksen mukaan monia hyötyjä lapselle. Ammattilaiset toivat esille, että lapsen itsetunto vahvistui, omanarvontunto nousi, yksilöllisyys sai tilaa, epävarmat vahvistivat itsetuntoaan vähitellen, yksittäinen lapsi sai jakamattoman huomion ja lapselle tuli lisää tilaa ilmaista itseään. (Karlsson 1999, 151.) Sadutus on osoittautunut sopivaksi työvälineeksi päivähoidon lisäksi usein muidenkin ammattien käyttöön. Nykyisin sitä käyttävät myös koulukuraattorit, puheterapeutit sekä lastensuojelun työntekijät. Menetelmä sopii lapsen ja vanhemman yhteiseen sadutukseen myös. (Karlsson 2005, 192.) Sadutus on monipuolinen dokumentointiväline. Menetelmä soveltuu käytettäväksi tallentamaan lasten leikkejä, musisoidessa, tutkiessa, opiskellessa tai muissa toiminnallisissa tilanteissa, tällöin heidät kohdataan aidosti kuunnellen, ilman arviointia. Sadutus mahdollistaa lasten osallisuuden ja näin ehkäisee syrjäytymistä. (Lapset kertovat 2010.)

Dokumentoinnilla voi olla erilaisia lähtökohtia, jolloin etsitään vastausta tiettyyn ennalta päätettyyn ongelmaan, jolloin se on lähtökohdiltaan suljettu. Lähtökohta voi myös olla suuntaamatonta ja täysin avointa. Täysin tuntemattomaan asiaan tutustuminen voi olla perusteltua avoimen dokumentoinnin kautta. Dokumentoinnin lähtökohtana voi olla myös ilmiökeskeisyys ja avoin kysymys, jolloin halutaan tietää, mitä tietyssä toiminnassa tapahtuu. Huomiota voidaan kiinnittää lapsen kiinnostukseen tai siihen, millaisia kysymyksiä he aiheesta esittävät. (Karlsson 2005, 92–93.) Käytimme työssämme ilmiökeskeistä dokumentointia havainnoimalla lasten osallisuutta sekä sitä, millaisia kysymyksiä he esittävät hevostoiminnan aikana.

5.3 Havainnointi ja tutkimuspäiväkirja

Havainnointimenetelmiä on useita, osallistuva havainnointi, jossa tutkija voi olla mukana havainnoitavien elämässä ja asiat muovautuvat tilanteessa vapaasti tai systemaattinen havainnointi, jossa voi tehdä itsestä ulkopuolisen tarkkailijan ja asiat tapahtuvat systemaattisesti jäsennellysti. Tutkijan osallistumisen aste voi vaihdella ja voi olla joko täydellistä osallistumista toimintaan tai osallistuvana havainnoijana toimimista. Käytimme työssämme osallistuja havainnoijana -menetelmää olemalla osana ryhmää, pyrkien jakamaan tutkittavien kanssa tilanteet aidosti. Kerroimme lapsille, että kirjaamme ylös tehtäväämme varten, mitä olemme tehneet. Osittain havainnointimme oli vapaasti tilanteessa muotoutuvaa ja osittain systemaattista havainnointia, jolloin etsimme vastauksia edellä mietittyihin asioihin havainnointikaavakkeen mukaisesti. Haasteelliseksi havainnointi voi muodostua, jos ei heti pääse kirjoittamaan asioita ylös. (Hirsjärvi ym. 2009, 212–217.)

Tutkimuspäiväkirjana käytimme kansioita, jonne tahoillamme tallensimme kaiken aineiston ja kenttämuistiinpanot. Lisäsimme kansioon työn edetessä mahdollisia lähdekirjoja myöhempää tutustumista varten sekä päivitimme säännöllisesti seuraavaksi tehtävät työt. Kokonaisuuden hahmottamisen kannalta oli hyvä, että tieto oli koottuna yhteen kansioon. Materiaaliin oli helppo ja tarpeellista palata kirjoittamisprosessin aikana useaan otteeseen. (Hirsjärvi ym. 2009, 45–46, 267.) Olimme laatineet hevostoimintatuokioita varten havaintokaavakkeet, joihin meidän oli tarkoitus tehdä toiminnan aikana muistiinpanoja. Kaavakkeiden käyttö osoittautui haasteelliseksi talliolosuhteissa, täyttämiseen ei ollut toiminnan aikana mahdollisuutta. Kaavakkeita täytettiin heti toimintakertojen päätyttyä sekä täydennettiin videotallenteiden analyysin yhteydessä.

5.4 Kyselytutkimus ammattihenkilökunnalle

Haastattelututkimusta apuna käyttäen haastattelimme lasten vanhempia, päiväkodin henkilökuntaa sekä sosiaalityöntekijöitä lasten tilanteesta ennen toimintaan osallistumista sekä toiminnan jälkeen.

Saimme vanhemmilta luvan haastatella myös sekä päivähoidon että lastensuojelun henkilökuntaa lapsen osallistumisesta sosiaalipedagogiseen hevostoimintaan. Otimme henkilökuntaan yhteyttä ja lähetimme osalle henkilökunnalle havainnointikaavakkeen sähköpostitse sekä osalle veimme sen henkilökohtaisesti (liitteet 5 ja 6) ja pyysimme henkilökuntaa kirjaamaan havaintojaan lasten toiminnoista vapaamuotoisesti, lomakkeessa olevia avoimia kysymyksiä apunaan käyttäen. Pyrimme tekemään selkeitä ja avoimia kysymyksistä ilman johdatte-
lua. Varasimme paperiin tarpeeksi tilaa ja selvensimme miten toimia. Huolellinen ennakkovalmistautuminen on tärkeää. (Hirsjärvi ym. 2004, 197–204).

Haimme havainnointilomakkeet päiväkodeista sekä lastensuojelun työntekijöiltä myöhempää analysointia varten henkilökohtaisesti. Samalla henkilökunnalla oli mahdollisuus selventää havaitsemiaan asioita. Henkilökunta sai itsenäisesti täyttää ja osallistua haluamallaan tavoin havainnoinnin kirjaamiseen. Toivomuksena oli esitetty, että koko hoitohenkilökunta olisi osallistunut. Pääsääntöisesti vastaajana oli lastentarhanopettaja, sosiaalityöntekijä tai perhetyöntekijä. Lastensuojelun työntekijöiden havainnoista saimme sekä suullista että kirjallista palautetta.

5.5 Videodokumentointi

Havainnointiamme tukemaan tallensimme jokaisen hevostoimintakerran videonauhalle. Lasten vanhemmilta saimme luvan lasten toiminnan taltioimiseen videonauhalle. Kerroimme vanhemmille, että käytämme videotallenteita ainoastaan lasten toiminnan havainnoinnin ja tulkitsemisen apuvälineenä ja aineisto hävitetään opinnäytetyömme valmistuttua. Katsoimme videotallenteet mahdollisimman pian jokaisen toimintakerran jälkeen ja täydensimme havainnointikaavaketta videoista näkyvien asioiden perusteella. Osan nauhoista katsoimme useita kertoja. Kirjasimme havaintomme tutkimuspäiväkirjaan. Kuvasimme lapsia hevostoiminnan aikana, ja lapset saivat katsoa kuvia heti paikan päällä. Lapset pyysivät spontaanisti tutkijoita näyttämään kuvia itselleen, jopa ollessaan ponin selässä. Toteutimme lasten toiveet välittömästi, mikäli tilanne oli turvallinen. Lasten mielestä kuvia oli hauska katsella hevosen selässä.

Hirsjärven (2004, 193–210) mukaan videointi sopii hyvin laadulliseen tutkimukseen ja vuorovaikutuksen havainnointiin eri toiminnoissa. Videoinnin etuna on välitön ja suora tieto tapahtuneesta luonnollisessa ympäristössä. Videointi on tarkka ja työtä vaativa havainnointikeino. Videoinnin paras etu on, että videotoksiin on mahdollista palata jälkeinpäin. Videolta voidaan katsoa yhtä pätkää useita kertoja ja tehdä sen pohjalta analyysia. Vienola (2012) tuo esille, että videointi tuo työhön uutta vakuuttavuutta havaintojen tekoon, sekä laajentaa laadullisen tutkimuksen mahdollisuutta hankkia luotettavaa tukimateriaalia. Omin silmin havainnoija havainnoi kulloinkin vain sen mihin fokusoi, kamera ottaa koko näkymän ja tutkija voi palata näkymään uudelleen ja nähdä sellaisia-kin asioita, joita hän ei paikalla havainnut.

Ensimmäisellä toimintakerralla lapsille esiteltiin videokameraa ja sen käyttämistä ja tehtiin kameran läsnäolo lapsille tutuksi ja luontevaksi. Lapset saivat myös itse halutessaan kokeilla kuvaamista. Lapsille kerrottiin, että heidän toimintaansa kuvataan videolle meidän koulutehtäväämme varten. Käytännössä lasten toiminnan tallentaminen videolle toteutettiin tutkijoiden toimesta vuorotellen. Videoiden avulla olemme pystyneet tarkentamaan tekemiämme havaintomerkintöjä. Osaan kysymyksistä ei välttämättä ole löytynyt toiminnan havainnoinnin jälkeen vastausta lainkaan, joten videotallenteet ovat osoittautuneet tärkeiksi havainnoinnin apuvälineiksi. Lapset suhtautuivat luontevasti kameraan, toisaalta he eivät ehkä ole tienneet tarkoin, mitä se tarkoittaa, kun kone kuvasi heitä. Lapset saivat halutessaan kuvata itsekin toisiaan.

Kuvaaminen osoittautui haasteelliseksi havainnointikeinoksi. Runsaan videomateriaalin muokkaaminen ja toiminnan tunnelman kuvaileminen ulkopuolisille, ei mukana olleille, saattaa olla hankalaa (Karlsson 2005, 93). Videolle tallennettava materiaali oli ohjaajien oman harkinnan mukaisesti tallennettu. Kaikki toimintaa pyrittiin kuvaamaan ilman sensuuria. Siirtymätilanteissa kuvauksessa voi olla aukkoja, jotka tulevat esille toiminnan muusta havainnoinnista. Kuvaaminen ja samanaikainen toiminnan apuohjaaminen toi haasteita.

Toisinaan oli tilanteita, joissa olisi molemman ohjaajan ollut suotuisaa olla esteettömästi lasten käytettävissä. Joillakin kerroilla asetimme kameran jalustan

päälle kuvaamaan itsenäisesti, jolloin aineiston laatu kärsi hieman kuvakulman pysyessä kokoajan samana. Yhdellä kerralla kasetti oli pysähtynyt kesken toiminnan ja sitä ei hetkeen huomattu, tällöin osa toiminnasta jäi kuvaamatta. Lasten kuvatessa he laskivat välillä kameraa maata kohden, jolloin toiminnan kuvaus jäi puutteelliseksi. Tallin pimeys ja sateinen ilma, joka huurusti videokameran linssin olivat myös kuvauksen haasteita. Täydellisen dokumentoinnin varmistamiseksi olisimme voineet harjoitella kuvaamista etukäteen talleilla ja samalla katsoa kuvakulmia valmiiksi.

6 LASTEN KOKEMUKSIA HEVOSTOIMINNASTA

Helavirta (2007) lasten haastattelututkimuksessa tuo esille lastensuojelun asiakkaana olevan lapsen äänen kuulemisen tärkeyden. Käytännön työn kentällä lapsen omat näkökulmat arjestaan jäävät vähälle huomiolle. Erityisen näkymättömissä ovat olleet kotonaan asuvat lastensuojelun avohuollon tuen piirissä olevien lasten äänet.

Lapselle tulee avoimesti kertoa, mitä lapselta odotetaan ja mistä tutkimuksessa on kysymys. Lapsella on vanhemmilta saadusta tutkimusluvasta huolimatta oikeus kieltäytyä osallistumasta toimintaan. (Ruoppila, Hujala, Karila, Kinon, Niiranen & Ojala 1999, 38.)

Loimme tutkimuksessamme turvallisen ja lasta kunnioittavan ilmapiirin, joka mahdollisti lasten avoimen kommunikaation ohjaajien sekä toistensa kanssa. Ensimmäisellä kerralla kerroimme lapsille, että haluamme järjestää heille kivaa tekemistä eläinten kanssa. Selvitimme tutkimustamme lasten kehitystason mukaisesti. Kerroimme, että kirjoitamme pienen kirjan siitä, mitä teemme tallilla hevostoiminnan aikana. Kerroimme tutkimuksessa mukana oleville lapsille, että mihinkään toimintaan ei ole pakko osallistua ja lapsi voi heti kertoa, mikäli häntä pelottaa tai arveluttaa tehdä jotain.

Ensimmäisellä kerralla kaikki sujui jännityksestä huolimatta luontevasti ja aika kului vauhdilla. Olimme pyrkineet ottamaan huomioon kaiken mahdollisen mitä voisi toiminnan aikana tapahtua. Kaikki sujui yli odotusten ja lapset olivat innolla mukana. Jokainen toimintakerta on ollut omanlaisensa ja siihen vaikutti selvästi tutustuminen puolin ja toisin.

Otti ensimmäisillä kerroilla reippaasti kontaktia molempaan ohjaajaan, puhui oma-aloitteisesti, esitti kysymyksiä ja kuunteli annettuja tehtäviä. Jaksoi pitkänkin aikaa keskittyä kuuntelemaan, kun kerrottu eläimistä ja miten niiden kanssa toimintaan.

Vaikeampi saada kontaktia, ensimmäisillä kerroilla vaikeaa asettua tilanteeseen ja keskittyä, juoksenteli ja tutki paikkoja. Ensimmäisillä kerroilla tehtäviä ja ohjeita annettaessa kuunteli, kun laitettu käsi

hartioille ja otettu katsekontakti ja selitetty asia. Ei pystynyt ilmaiseemaan itseään sanallisesti, lauseet 1 – 2 sanaisia, ei juuri oma-aloitteista juttelua.

Oli innokkaasti mukana ja kuunteli tarkoin annettuja ohjeita ja teki myös itse kysymyksiä. Lapsi toivoi pääsevänsä kokeilemaan asioita ensimmäisenä.

(Otteita tutkimuspäiväkirjasta)

Kahdella ensimmäisellä kerralla oli tavoitteena luoda luottamuksellinen suhde lapsiin ja saada aloitettua ryhmäytymisprosessi erilaisten tutustumisleikkien avulla. Aluksi leikit tuntuivat hieman väkinäisiltä, koska talli itsessään tarjoaa niin paljon virikkeitä. Leikit olivat kuitenkin tarpeen, jotta toimiminen talleilla oli mahdollista turvallisesti. Leikkien avulla saimme koottua lapset hallittavaksi ryhmäksi. Katsoimme aina, että eläinten luokse meno oli lapsille turvallista sekä rauhallista, etteivät eläimet turhaan häiriintyneet toiminnasta. Tallin säännöissä korostimme, että olemme eläinten kotona kylässä.

Tarjosimme lapsille tilaisuuden osallistua suunnitteluun ja esittää omia toiveita siitä, mitä he haluaisivat tehdä seuraavalla kerralla. Toiveiden mukaan lisäsimme lasten ehdotuksia valmiiseen ohjelmarunkoon. Ensimmäisen kerran tavoite oli myös saada lapset tottumaan mukana seuraavaan videokameraan. Kaksi ensimmäistä kertaa olivat haasteellisimmat, koska koko tilanne oli kaikille osapuolille uusi. Lapset oppivat todella nopeasti, että toiminta sisältää samoja elementtejä. Lapset osasivat alkaa odottamaan myös tallikassiin kurkistamista ja jos joku henkilö puuttui paikalla, häntä osattiin kaivata.

Lapsi oppi toimintakertojen rutiinit hienosti, noudatti sääntöjä (ei juosta tai huudeta eläinten lähellä ym.) hyvin ja otti ohjaajiin kontaktia aktiivisesti. Ratsasti ja uskalsi hyvin hoitaa eläimiä. Puhui lyhyitä 2 – 3 sanan lauseita harvaksen, kysyttäessä ei saanut vastattua, mutta kun annettu aikaa miettiä esim. mitä haluaa tehdä seuraavaksi, pystyi sanomaan omat toiveensa. Ponin selässä ollessaan jutteli avoimesti lähes koko ajan nukeistaan, nalleista ja pikkusisaresta. Puhe oli selkeää.

Lapsi teki monia tarkentamia kysymyksiä toiminnan aikana.

Lapsi jaksoi keskittyä alkua huomattavasti paremmin kuuntelemaan ohjeita ja tekemään tehtäviä, kun toiminnan struktuurit tulivat tutuksi. Nautti eläinten hoitamisesta ja niiden tekemisten seuraamisesta. Jaksoi keskittyä ja odottamaan, että kani antaa silittää itseään. Kyseli oma-aloitteisesti asioita (esim. mikä tämä on pupun papanasta).

(Otteita tutkimuspäiväkirjasta)

Toiminnan tarkka struktuuri auttoi lapsia hahmottamaan myös muita hevostoittoiminnan aikana tapahtuvia pysyviä asioita. Lapset esimerkiksi esittivät jokaisella kerralla toiveen, että saisivat silittää seuraavalla kerralla kissaa. Lapset luottivat siihen, että tallin seuralliset kissat antavat silittää myöhemminkin eivätkä häviä paikalta mihinkään.

Halusimme omien havaintojemme lisäksi kerätä tietoa suoraan lapsilta ja selvitimme jokaisen kerran jälkeen, miten he kokivat toiminnan ja millaisia ajatuksia lapsilla oli toiminnasta. Aluksi olimme ajatelleet liittää mukaan kollaasityöskentelyä, jonka avulla olisimme kartoittaneet lasten ajatuksia toiminnasta. Havaitimme jo ensimmäisen kerran jälkeen, että tallilla tapahtuva toiminta on niin kokonaisvaltaista, ettei se sopinut mukanaan. Alle esikouluikäisiä haastatellessa vastaukset voivat olla lyhyitä tai tietoa saadaan parhaiten elein ja ilmein ei kielellisessä muodossa (Hirsjärvi & Hurme 2001, 128–129).

Hiljainen, mutta onnellisen näköinen. Ei kysynyt mitään mutta osallistui kaikkeen Minnan tekemään toimintaan.

(Ote tutkimuspäiväkirjasta).

Lasten mielipiteitä kysyttäessä heidän esiin tuomansa kommentit olivat lyhyitä ja vailla suurta sanallista informaatiota. Sen sijaan lasten elekieli ja käytös kertoivat positiivisesta palautteesta ja innostuneisuudesta. Halu osallistua toimintaan tuli usein esille kysymyksenä, milloin teemme jonkin tietyn jo aiemminkin tehdyn asian. ”Milloin viemme Topsisille heinää, milloin saa ratsastaa? Tai innostuneisuus ilmeni spontaaneina toiveina. ”Haluan taluttaa, haluan harjata Topsisia, haluan Topsisin selkään ” Innostus tuli esille haluna olla ensimmäisenä vuorossa ja kaikki ehdotettu toiminta sai lapset toimimaan hyvin mukana. Hevostoiminta tuli esiin myös arkena lasten leikeissä.

Lasten esittämiä mielipiteitä toiminnasta eri kerroilta:

Mikä oli kivointa? Silittää hevosta. Ratsastaa. Silittää kissaa. Kaikki.

Mikä oli kivoin eläin? Pupu. Kissa. Hevonen. Kaikki.

Minkälaista täällä oli? Kivaa.

Miten sun mielestä on mennyt? Hyvin. Mikä on ollut kivointa? Kaikki.

Miltä selässä tuntuu olla? Hyvältä.

Toivoisitko pääseväsi vielä uudelleen tänne? Juu.

Miltä hevosen silittäminen tuntui? Kivalta.

(Otteita tutkimuspäiväkirjasta).

Kukaan lapsista ei ollut aiemmin ratsastanut. Hevosen selkään nousemiseen ja ratsastamiseen oli kahdella lapsella varautunut ennakoasenne alussa. Ensi tapaamisella toiminta kyllä kiinnosti lapsia, mutta he ilmoittivat, etteivät uskalla ratsastaa.

En ratsasta, en osaa.

En halua nousta selkään.

(Otteita tutkimuspäiväkirjasta)

Yksi lapsista suhtautui hevostoimintaan innostuneesti ensimmäisestä toimintakerrasta lähtien ja hän oli selkeästi kiinnostunut kokeilemaan ratsastamista. Hän uskaltautui ponin selkään lapsista rohkeimmin ja olisi halunnut jokaisella toimintakerralla ratsastaa ensimmäisenä ja paljon. Lapsi istui ponin selässä rentona leveä hymy kasvoillaan. Kahdella ensimmäisellä toimintakerralla lapsi vaati koväänisesti pääsyä ponin selkään ensimmäisenä. Kolmannella kerralla hän jo

luotti siihen, että pääsee ratsastamaan, ja pystyi odottamaan vuoroaan rauhallisesti.

Hevostoiminnan neljä viimeistä kertaa suunnittelimme ensimmäisten kertojen aikana saatujen havaintojen pohjalta tukemaan sekä ryhmässä toimimista ja yhteisöllisyyttä, kuin myös jokaisen lapsen omia vahvuuksia, eläinten avulla saatavien onnistumisen elämysten kautta. Toiminnan aikana kaikki tallissa asuvat eläimet tulivat tutuiksi ja muodostivat tärkeä osan kokonaisuutta. Lapset halusivat käydä tervehtimässä joka kerta kaikkia eläimiä. Pääpaino oli kuitenkin hevosissa ja niihin liittyvässä toiminnassa. Hevoset kiinnostivat lapsia selvästi eniten, vaikka kenelläkään lapsista ei ollut aiempaa kokemusta hevosten kanssa toimimisesta.

Lapsi ehdottaa tekemiseksi aikaisemmilta kerroilta tutuiksi tulleita tehtäviä. Toimii tottuneen oloisesti ja kiinnostuu kaikista ehdotetuista asioista.

Lapsi levottomampi, tutuista struktuureista huolimatta asioihin keskittyminen hankalaa. Hakee äitiä paljon. Ratsastuksesta innoissaan. Viimeisellä kerralla käyttäytyminen erilaista kuin muulloin, puhe epäselvää, kävelee taapertamalla, vastaaminen kysyttäessä hankalaa. Eläinten hoito kuitenkin kiinnostaa ja myös ratsastus.

Lapsi toiminnoissa ja eläinten hoidossa reipas ja oma-aloitteinen kahdella viimeisellä kerralla, vie eläimille ruokaa ja harjaa ponia reippaasti. Haluaa käydä selässä istumassa, ei halua ratsastaa. Puhuu ja kyselee oma-aloitteisesti, lauseet pidempiä esimerkiksi Miksi Topsi ei saa heinää? Puhe selkeää.

(Otteita tutkimuspäiväkirjasta)

Omat kokemuksemme toiminnasta olivat positiivisia ja lasten onnistumiskokemusten seuraaminen antoi myönteistä palautetta itsellemme. Kaikkien lasten kohdalla oli havaittavissa lasta voimaannuttavia seikkoja sekä toiminnan kannalta positiivisia lasta eteenpäin vieviä asioita.

Lapsi ennakoilmoituksesta huolimatta halusi päästä jo ensimmäisellä kerralla ratsastamaan.

Lapsi ei halunnut ratsastaa, mutta talutti ponia oma-aloitteisesti ja todella reippaasti toisella kerralla.

Lapsi muisti sanan tarkasti, mitä olimme edellisellä kerralla hevosen harjaamisesta opettaneet.

Poni pysähtyi syömään heinää, kun lapsi ratsasti, lapsi sanoi että tuliko nälkä, ja nauroi kovasti.

Lapsi oli rohkea, halusi toisella kerralla ponin selkään.

(Otteita tutkimuspäiväkirjasta)

Viimeisellä kerralla halusimme koota lasten ajatuksia yksilösadutuksen avulla. Olemme molemmat opinnäytetyön tekijät käyttäneet sadutusta aiemmin työssä ja se tuntui luontevalta tavalta haastatella lapsia. Sadutuksen avulla lapsen on mahdollista tuottaa tietoa, joka on esittäjänsä näkökulmasta aina oikeaa tietoa (Karlsson 2005, 62).

Sadutusta varten järjestimme tilanteen, jossa lapsi istui ponin selässä lämpöiseen vilttiin käärittynä. Kun lapsella oli ponin selässä mukava, lämmin ja turvallinen olo sekä hymy kasvoilla, kysyimme lapselta haluaisiko hän kertoa ponille jonkin tarinan. Kukaan ei varsinaisesti kertonut tarinaa ponille, mutta toivotti sille hyvää joulua ja jutteli ponin selässä monia asioita. Kerroimme lapsille, että nyt on toimintakertojemme viimeinen kokoontuminen. Samalla kysyimme lapsilta, haluavatko he kertoa meille jotain ja millaista heidän mielestään on ollut touhuta eläinten kanssa. Lapset osasivat kertoa lyhyin sanoin, ilmein sekä elein mielipiteitään toiminnasta. Kysymyksillämme pyrimme pääsemään lähemmäksi lapsen kokemusmaailmaa, tunnistamaan hänen käsityksiään ja mieltymyksiään sosiaalipedagogisesta hevostoiminnasta.

Lapset istuivat Topsin selässä vuorollaan. Tilanne oli hieman levoton ulkoapäin katsottuna. Ympäriällä oli useita ihmisiä. Selässä ollut lapsi ei saanut todellista rauhaa keskittyä kertomaan satua, koska seuraava lapsi odotti malttamattomana vuoroaan. Myös kameran läsnäolo saattoi olla rikkomassa toivottua tunnelmaa. Ulkoisista puitteista huolimatta kaikki saivat tilaisuuden olla Topsin selässä ja kertoa mieleen tulleita ajatuksiaan tai sai mahdollisuuden kertoa Topsille joulusadun.

Alkoi kertoa Topsin selässä tarinaa lentokoneen äänestä. (Ohi satumalta lensi lentokone) Sanoi, jos se on joulupukki, joka tiputtaa paketteja. Jatko tarinaa, jos se luulee, ettei täällä asu ketään. jne. Noustuaan selästä innostui tarinasta ja jatkoi sitä lähtien etsimään paketteja.

Toivotti Topsille Hyvää joulua.

Makasi vatsallaan Topsin selässä ja nautti hetken hiljaisuudesta.

(Otteita tutkimuspäiväkirjasta).

Videonauhat osoittautuivat tärkeäksi apuvälineeksi aineistoanalyysin aikana. Niiden avulla oli mahdollisuus palauttaa toimintakerrat mieleen ja peilata tapahtumia muun materiaalin kanssa. Havainnointilomakkeiden ja hoitohenkilökunnalta tulleiden havainnointien kautta saimme tärkeää tietoa. Videoista tuli hyvin esille lasten ilo, into sekä onnistumisen kokemukset. Lasten ilmeitä sävytti pieni jännitys kookkaasta hevosesta ja uusien asioiden kanssa toimimisesta. Sanalliset kommentit eivät olleet laajoja, mutta kuva kertoi tuhat sanaa. Kuva välitti positiivisia asioita.

Lasten innostuneisuus näkyi niin, että he olivat valmiita kaikkeen tarjottuun toimintaan.

Halusi olla aina ensimmäisenä.

Ensimmäisellä kerralla oli varauksellinen Minnan ehdottamaan heinäpaalin päälle kiipeämiseen. Viimeisellä kerralla oli edelleen hiljainen eikä tehnyt tarkentavia kysymyksiä mutta oli toiminnassa mukana.

Pitkästy heinäpaalin avaamisessa mutta kehotuksesta innostui asiasta uudelleen.

Kuunteli ja nyökytteli vastaukseksi. Osallistui passiivisesti täysillä.

(Otteita tutkimuspäiväkirjasta).

Lapset pääsivät kokeilemaan fyysisiä työtehtäviä ja heille uusia asioita. Ryhmäytymistä edesauttoi, kun lapset saivat itse keksiä, kuinka saavat työnnettyä heinää täynnä olevat kottikärryt hevosten luokse. Selvästi oli havaittavissa, että

lapset jaksoivat hyvin suorittaa tehtävän loppuun asti, kun heille oli annettu jokin selkeä tehtävä. Toiminnan edetessä lapset kykenivät yhteistyöhön ja vuorovai-
kutukseen toistensa kanssa. Yksi lapsi antoi ohjeita ja neuvoi, kuinka kottikärryt
saadaan liikkumaan. Kaikki yhdessä osallistuivat kärryjen työntämiseen. Tyyty-
väisyys onnistuneeseen suoritukseen paistoi kaikkien kasvoilta. Toiminnan ede-
tessä ja käydessä lapsille tutuksi ponin harjaaminen ei ollut aina riittävän konk-
reettinen toiminta lapsille, vaan vaati motivointia jatkuakseen. Lapset olisivat
halunneet innoissaan kiirehtiä jo seuraavaan asiaan.

Omatoimisuus kasvoi hevostoiminnan aikana huomattavasti kaikilla lapsilla ja
se tuli hyvin videoilta esille. Yksi lapsista esitti toiveita siitä, mitä seuraavaksi
tehtäisiin. Yksi lapsista pitkästyi helposti ja alkoi vitsailla asioilla, jos eteen tuli jo
tutuksi tai liian selväksi tullut asia. Lapset oppivat toiminnan edetessä ja käy-
dessä tutuksi ennakoimaan, mitä seuraavaksi tapahtuu. Yksi lapsista lähti esi-
merkiksi kolmannella hevostoimintakerralla omatoimisesti hakemaan ponin har-
jasankoa, kun poni oli talutettu hoitopuomille harjausta varten. Eräs lapsista,
jolla oli huomattavia vaikeuksia puheen tuottamisessa, osoitti elehtien ohjaajalle
tietävänsä, millä harjalla ponia seuraavaksi harjataan. Hän näytti harjaa ohjaa-
jalle ja katsoi sitten harjaa ja ponia. Näin hän sai ilman sanoja osoitettua oma-
toimisuuttaan. Kuuden tapaamiskerran jälkeen toimintaa olisi ollut syytä nostaa
uudelle tasolle. Lapsille toiminta tuli nopeasti tutuksi ja sitä olisi voinut kehittää
jatkossa vaativammaksi. Lapset olivat kiinnostuneita oppimaan hevosten hoita-
mista ja ratsastusta.

*Mikäs eläin tuo on? (Vuohen luona). No hevonen. Hän ei tehnyt si-
tä ilkeyttä.*

*Viimeisellä kerralla kaikkien kolmen lapsen huomion pitäminen oli
haastavaa. Osa syynä oli omatoimisuuden lisääntyminen sekä pi-
meys, jolloin kunnollista katsekontaktia oli vaikea luoda.*

*Viimeisellä kerralla keksi lisätekemistä odottamisen aikana. Teki
lumesta käsisaippuan. Teki asioista huomioita ja puhui paljon. En-
simmäisellä kerralla käytti elekieltä.*

(Otteita tutkimuspäiväkirjasta)

Lasten sanallinen vuorovaikutus lisääntyi. Yhdessä tekeminen antoi keskustelun aiheita ja uutta syvyyttä vuorovaikutukseen. Sama asia tuli esille myös ammattihenkilökunnan havainnoissa vahvasti. Alussa esiintynyt jankuttava saman kysymyksen toistaminen vaihtui sisällölliseksi keskusteluksi.

Jutteli toiminnan jälkeen hevosista ja tapahtuneesta. Kyseli milloin on seuraava kerta?

Ensimmäisellä kerralla ei käyttänyt sanoja vaan elekieltä kysyessään lupaa saako tehdä jotakin. Laittoi kädessään olevan (vuohelle tarkoitetun) keksin kohti suuta. Kysyen elekielellä saako sen syödä? Kysyi asiaa molemmilta ohjaajilta. Kolmannesta kerrasta lähtien alkoi vastata kysymyksiin sanallisesti sekä esittämään myös omia 2-3 sanan toimintaehdotuksia ja kysymyksiä.

(Otteita tutkimuspäiväkirjasta)

Rohkeus kasvoi asteittain henkilöiden, paikkojen ja eläinten tultua tutuiksi. Rohkeudesta kertoi myös se, että jokainen lapsi nousi hevosen selkään oltuaan siihen valmis. Päästyään hevosen selkään kaikki lapset lopulta uskalsivat myös silittää hevosta paljaalla kädellä. Osa uskalsi painaa poskensa hevosen kaulalle selässä istuessaan.

Lapsi saattaa olla tutkimustilanteessa pelokas ja vierastaa uutta tilannetta sekä uusia ihmisiä ympärillään. Lapsen yksilöllisyyttä tulee kunnioittaa ja hänelle tulee antaa aikaa rauhoittua. (Ruoppila ym. 1999, 38.) Jokaisella lapsella oli hie- man eri lähtötilanne. Eroja rohkeudessa löytyi varmasti persoonastakin johtuen, toinen saattoi olla alussa rohkeampi asioiden esille tuonnissa vieraille ohjaajille. Emme verranneet lapsia toisiinsa, vaan keskityimme vertailemaan jokaisen omaa toimintaa ja käyttäytymistä. Lasten luottamus ohjaajia kohtaan syntyi melko nopeasti ja yhteistyö oli mahdollista. Lasten rohkeus ja kiinnostus eläimiä kohtaan lisääntyi selvästi. Nopeasti oli nähtävissä, että omatoimisuus sekä vuorovaikutus lisääntyivät, rohkeus kasvoi, itsetunto kohosi ja osallisuus kasvoi jokaisen lapsen kohdalla huomattavasti toimintakertojen kuluessa.

Ensitapaamisella kaksi lapsista ilmoitti, ettei halua ratsastaa. Toinen ratsasti toisella kerralla ja toinen lapsi kolmannella kerralla.

Ensimmäisellä kerralla: Ei reagoi vaikka kani tuli lähelle. Kolmannella kerralla oli innoissaan kun kani antoi silittää.

Ensimmäisellä ja toisella kerralla: Ei esittänyt yhtään kysymyksiä. Kolmannella kerralla: Kysyi harjoista, pyysi itse päästä selkään, ei halunnut liikkeelle, jännityksestä huolimatta istui selässä 10 min. Kuvien katseleminen rentoutti. (otimme digikameralla lapsista kuvia hevosen selässä)

Viimeisellä kerralla kaikki halusivat päästä hevosen selkään ja taluttaa sitä.

(Otteita tutkimuspäiväkirjasta)

Osallisuutta havainnoitiin jokaisella kerralla, jokaisen eri toiminnan kohdalta. Merkitsimme havaintokaavakkeeseen plussan tai miinuksen sen perusteella osallistuiko lapsi heti toimintaan, toiminnan aikana tai kiinnostiko toiminta loppuun asti. Havaintojemme mukaan osallisuus lisääntyi kaikilla lapsilla. Toiseksi viimeisellä kerralla näkyi selkeä ero omatoimisuuden lisääntymisessä.

Kävi hakemassa omatoimisesti harjasangon, pyysi putsamaan kaviot.

Halusi antaa hevosille ruokaa. Ihmetteli, että miksi tällä kertaa ei hevosia ruokitakaan.

Kaikki lapset halusivat taluttaa Topsisia.

Yllätyin kuinka oma-toimisuus on lisääntynyt. Halusi osallistua moneen asiaan.

Teki paljon tarkentavia kysymyksiä. Miksi tossa on kaksi ovea? (tallissa) Mitä sä sitten teet kun toi heinä loppuu?

Haasteellisinta osallistumisessa oli se että lapsia ei kiinnostanut viirikkeellisessä ympäristössä sama asia kovinkaan pitkään tai lasten huomiota vei esim. perässä kulkeva kissa tai ympärillä olevat mielenkiintoiset tavarat. Lasten keskittyminen oli hyvin rajallista ja herpaantui helposti varsinkin jos ohjaaja keskittyi toiseen lapseen ja joutui odottamaan hetken omaa vuoroa.

Ensimmäisellä kerralla varauksellinen, hiljainen, seuraili. Myöhemmin osallistui aina kun ehdotettiin jotakin.

(Otteita tutkimuspäiväkirjasta)

Havaintojemme mukaan itsetunto kohosi kaikilla tutkimuksessamme mukana olleilla lapsilla. Kaikki ylittivät itsensä noustessaan hevosen selkään, jokainen rohkaistui eri kerroilla saatuaan itselleen tunteen, että on siihen valmis. Tunne onnistumisesta tuli esille lasten katseista, hymystä ja puheista. Palolan (2005, 373–390) mukaan vilkkaille ja käytöshäiriöisille lapsille hevosen suuri koko sekä rauhallinen ja vakaa käyttäytyminen mahdollistavat rauhoittumisen. Olemuksensa avulla hevonen auttaa lasta noudattamaan sääntöjä. Vilkas lapsi, joka on saanut enimmäkseen negatiivista palautetta käyttäytymisestään, pystyy hevostoiminnan kautta saamaan toiminnastaan myös positiivista palautetta. Lapsi joutuu hevosen kanssa toimiessaan keskittymään ja olemaan tarkkaavainen sekä noudattamaan ohjeita. Keskittyminen tapahtuu toiminnan aikana luonnostaan ja mahdollistaa oppimisen ilon lapselle. Lapsi saa hevoselta palautetta omasta toiminnastaan välittömästi. Ohjaajan tulee tarvittaessa tulkita hevosen reaktiot lapselle, kertomalla esimerkiksi lapselle, että ”katso kuinka hevonen nauttii, kun harjaat sitä noin hyvin”. Ohjaaja voi antaa lapselle suoraa palautetta tämän pienistäkin onnistumisista ja sanottaa lapsen työskentelyä hevosen kanssa.

Oli todella iloinen noustuaan hevosen selästä.

Toisti omia tekemisiään minä toin harjasangon, minä harjasin, minä ratsastin, minä toin kaviokoukun.

Hiljainen mutta onnellisen oloinen. Hymyili.

Nautti eläinten hoitamisesta ja niiden tekemisten seuraamisesta.

Äiti kehui kovasti. Kasvot loistivat kun onnistui.

Halusi useissa eri tilanteissa jakaa onnistumisensa oman lähistöllä olevan äitinsä kanssa. Istui hevosen selässä. Huuteli äitiä katsomaan. Vei heinää hevosille halusi jakaa asian äidille.

Säikähti, kun hevonen päristeli hänen ratsastaessaan. Rauhoittui, kun kerroin, että päristely on merkki siitä, että hevonen tykkää ja siitä on mukavaa kun ratsastat sillä.

(Otteita tutkimuspäiväkirjasta)

Tutkimusaineiston keruun päätyttyä tutkimuksessa mukana olleille tulee selkeästi kertoa toiminnan päättymisestä. Osallistujia tulee myös kiittää asianmukaisesti ja heille tulee antaa tunnustusta tärkeästä panostuksestaan tutkimuksen hyväksi. (Ruoppila ym. 1999, 39.) Toiseksi viimeisellä hevostoimintakerralla korostimme lapsille sitä, että seuraava kerta on viimeinen kokoontumisemme. Varmistimme, että kaikki lapset ymmärsivät toiminnan päättyvän. Panostimme viimeisen hevostoimintakerran suunnitteluun erityisen paljon. Hankimme etukäteen jokaiselle lapselle pienet paketit muistoksi. Viimeinen toimintakerta ajoittui joulukuun puoleen väliin, joten suunnittelimme aiheeksi jouluisia toimintaa. Heti viimeisen kerran alkutervehdyksen jälkeen muistutimme lapsia siitä, että toiminta päättyy tähän kertaan. Toiminnan sisältö oli samalla tavoin strukturoitua kuin edelliskerroillakin, aloitimme hevostoiminnan kaniin luota, leikimme alkuleikin ja sitten haimme ponin. Kaksi lapsista jaksoi keskittyä toimintaan samoin kuin aiemmilla kerroilla. Yhden lapsen osalta käyttäytyminen oli viimeisellä kerralla huomattavasti levottomampaa kuin aiemmilla kerroilla. Lapsi innostui vain ratsastamisesta, muutoin hän ei tutuista rakenteista ja aiemmasta mielenkiinnosta huolimatta pystynyt keskittymään tekemisiinsä. Lapsi lähti pois leikki-tilanteesta kesken ja haki äitiään, lapsen puhe oli epäselvää ja vastaaminen kysyttäessä erityisen hankalaa. Lapsi käveli taapertaen. Päätelimme taantumien johtuvan toiminnan päättymisestä. Havaintojemme mukaan lapsi oli nauttinut toimintaan osallistumisesta ja ilmaisi käyttäytymisellään surun toiminnan päättymisestä. Viimeisen kerran lopuksi lapset löysivät tallista omilla nimillään varustetut pienet joulupaketit. Lapset olivat saamistaan muistoesineistä iloisia ja antoivat tutkijoille lähtiessään monta lämmintä halausta.

7 LASTEN LÄHIAIKUISTEN KOKEMUKSIA TOIMINNASTA

7.1 Lasten vanhempien kokemuksia toiminnasta

Perheiden äidit olivat avoimesti ja ennakkoluulottomasti mukana kokeilemassa, mitä hyötyä sosiaalipedagoginen hevostoiminta voi tuoda heidän perheidensä arkeen. Saimme äideiltä taustatietoa perheiden ja lasten tilanteista ennen sosiaalipedagogisen hevostoiminnan alkua. Äidit kertoivat myös lasten erityisen tuen tarpeista ja mitä odotuksia heillä itsellään on toiminnalle. Sovimme äitien kanssa, että teemme heille puhelimitse haastattelututkimuksen muutama päivä jokaisen hevostoimintakerran jälkeen ja havainnoimme haastattelun avulla mahdollista muutosta lasten elämässä ja kodin arjessa.

Vanhempien haastattelututkimus toteutettiin puhelinkeskustelujen avulla sovittuna ajankohtana jokaisen toimintakerran jälkeen. Kysyimme puhelimitse vanhempien tunnelmia ja kokemuksia siitä, kun lapsi on ollut mukana sosiaalipedagogisessa hevostoiminnassa. Kysyimme, mitä lapsi on toiminnasta kertonut kotona ja onko hänen toiminnassa mukanaolonsa näkynyt kotona arjessa jollain tavalla ja onko lapsen käyttäytymisestä ollut havaittavissa muutosta. Kirjasimme puhelinhaastattelut myöhempää analysointia varten opinnäytetyöpäiväkirjaan. Arjen askareet loivat omat haasteensa puhelinhaastatteluille ja haastattelut pidettiin tarkoituksella yhden äidin kanssa lyhyinä. Hän kertoi esille tulleita ajatuksia suppeasti.

Hyvillä mielin tuli kotiin, kertoi eläimistä, ettei vuohella ole hampaita, antoi pukille näkkäriä, väsynyt, ei kiukutellut. Äidin mielestä olisi pitänyt valita sellainen lapsi mukaan jolla ei ole koiraa. Heillä on ja ne ei auta mitään.

Opetti tallin eläinten nimiä.

Tyytyväinen kun päässyt hevosen selkään, väsyneempi kuin normaalisti klo 19, kiukkuinen. Kertoi paljon asioita.

(Otteita tutkimuspäiväkirjasta).

Toisen äidin kanssa sovittiin etukäteen päivä ja kellonaika puhelinkeskustelulle aina hevostoiminnan jälkeen. Äiti sai hyvin varattua rauhallista aikaa keskustelulle ja hän jutteli avoimesti lasten käyttäytymisestä kotona ja hevostoiminnassa. Saimme äidiltä tärkeää tietoa lasten erityispiirteistä ja tuen tarpeesta. Pystyimme tietojen pohjalta suunnittelemaan seuraavalle kerralle lasta paremmin tukevaa ja osallistavaa toimintaa. Äiti kertoi esimerkiksi, että yhden lapsen on hankala hahmottaa näkemäänsä. Tiedon perusteella pystyimme suunnittelemaan toimintaa siten, että saimme varmistettua lapselta näkeekö hän ja havaitseeko hän riittävästi mitä olemme hevostoiminnassa tekemässä. Äidiltä saimme myös tietoa siitä, oliko lapsen käyttäytymisessä havaittavissa muutoksia hevostoimintaan osallistumisen jälkeen. Äiti kertoi vanhempien havainneen lapsen keskittymiskyvyn parantuneen hevostoimintaan osallistumisen myötä. Lapsi pystyi aiempaa pitkäkestoisempaan, oma-aloitteiseen leikkiin kotona. Lapsi antoi kotona positiivista palautetta hevostoimintaan osallistumisesta ja oli saanut lisää rohkeutta toimia perheen oman koiran kanssa.

Jutteli koko illan kissoista ja kaneista.

Opetti perhetyöntekijälle, että hevoselle ei saa antaa kädestä ruokaa.

(Otteita tutkimuspäiväkirjasta)

Äidin kertoman mukaan lapsi oli alkanut jutella perhetyöntekijälle oma-aloitteisesti ja opettanut hänelle asioita, joita itse oli oppinut tallilla. Äiti kertoi, että lapsi on jutellut hevostoiminnasta ylpeänä myös isovanhemmille ja perheessä on muutenkin muisteltu hevostoiminnan tapahtumia ja kerrattu kivoja asioita. Puhelinkeskusteluiden aikana tuli tunne, että hevostoiminta tuki myös äitiä. Äiti pystyi kertomaan suhteellisen haastavien lastensa ongelmista ja hän koki, että hevostoimintaan osallistuminen toi lapsille positiivisia elämyksiä ja iloa. Äiti toivoi toiminnalle jatkoa ja kertoi lapsen hyötyneen siitä, että on uutta tekemistä arjessa. Keskustelujen kautta myös äiti sai äänensä kuuluviin ja hän sai tukea haasteelliseen arkeensa. Äiti oli itse harrastanut hevostoimintaa lapsena ja hänen asenteensa hevostoimintaan oli hyvin positiivinen. Äidin omat

muistot ja kokemukset hevosten parista vaikuttivat varmasti myös lasten positii-
viseen suhtautumiseen toimintaan. Toisaalta äidin odotukset lasten osallistumi-
sesta olivat hieman liian vaativat, äiti olisi halunnut lapsen ratsastavan heti en-
simmäisellä kerralla ja pettyi, kun lapsi ei itse halunnut ratsastaa. Korostimme
toiminnan edetessä, että ratsastaminen ei ole toiminnan tarkoitus ja että toimin-
ta ohjautuu lapsen ehdoilla.

Äideille kerrottiin, että tuotuaan lapset sosiaalipedagogiseen hevostoimintaan
heillä on mahdollisuus toiminnan aikana käydä esimerkiksi kävelyllä tai vaikka
kaupassa. Oli myös mahdollista jäädä seuraamaan toimintaa kauempaa, toivo-
muksena oli kuitenkin, että äidit eivät osallistuisi itse toimintaan. Joillakin kerroil-
la toimintaamme oli seuraamassa yksi lasten äideistä. Hän seurasi tapahtumia
kauempaa tai käveli samalla pihalla. Äidin läsnäolo näytti muuttavan lapsen
käytöstä. Lapsi haki tutustumisvaiheessa epävarmuudelleen tukea äidistä.

Turvan hakeminen tutusta äidistä ja vanhoista toimintamalleista vahvasti havain-
tojemme mukaan myös negatiivisia piirteitä ja ikään kuin latisti lapsen omatoi-
misuutta ja itsetuntoa. Ongelmaksi tuli lapsen radikaali toimintaa häiritsevä käyt-
tämisen muuttuminen. Lapsen puhe, kävely ja koko olemus taantui, kun lapsi
haki äidin huomiota ja hyväksyntää kaikille asioille. Äidin läsnäolo oli haasteel-
lista hänen käyttämien ohjaamiskeinojen vuoksi. Huomasimme, että vanhempi-
en ollessa paikalla on hyvä varata aikaa myös heidän ohjeistamiseen ja kertoa
mitä on tavoitteena ja toiminnan tarkoituksena. Neuvoimme äitiä luottamaan
meihin ohjaajina sekä painotimme, että esimerkiksi hevosen selkään menemi-
nen ei ole osallistumisessa tärkeintä.

Rajasimme työelämän yhteistyökumppaneidemme toiveiden mukaisesti tutki-
muksen kohderyhmän käsittämään pelkästään toiminnassa mukana olevat lap-
set. Vanhemmat olivat tutkimuksessa mukana tasavertaisena haastateltavana
hoitohenkilökunnan kanssa. Tutkimuksen ja toimintakertojen sisällöt suunnitte-
limme siten, että ohjattavana oli alle kouluikäisiä lapsia. Tutkimuksen ja toimin-
takertojen sisältö olisi ollut erilainen, mikäli sosiaalipedagogisen hevostoiminnan
kohderyhmänä olisi ollut koko perhe.

7.2 Hoitohenkilökunnan kokemuksia toiminnasta

Yksityisyyden suojaamiseksi viitatessamme ammattihenkilökunnan antamiin havaintoihin lapsista kirjoitamme yleisesti vain ”henkilökunnan havainnointi”. Hoitohenkilökunnan osallisuus havainnointiin vaihteli eri paikoissa. Resurssipulasta johtuen yhden lapsen osalta havainnointi oli opettajan mielestä suunniteltua suppeampi. Mielestämme se oli kuitenkin täysin riittävä. Kahden muun lapsen osalta havainnointilomaketta oli täytetty ohjeistuksemme mukaisesti, toinen palautettiin sähköpostitse, toinen henkilökohtaisesti palautekeskustelun yhteydessä.

Vuorovaikutus päiväkodin henkilökunnan sekä perhetyöntekijöiden kanssa lisääntyi kaikilla lapsilla. He kertoivat toiminnasta ja hevostoiminnan aikana tekemistään asioista paljon hoitajille. Lasten elämään tuli sisältöä, joka oli hyväksyttyä ja josta he saattoivat kertoa päiväkodissa ja kotona. Lapset saivat myönteisen tekemisen kautta positiivista kerrottavaa ja heidän kommunikointinsa lisääntyi hoitohenkilökunnan kanssa kaikkien osalta. Lapsi, joka ei ollut aiemmin kertonut kuulumisiaan hoitajille oma-aloitteisesti, kertoi jokaisesta toimintakerasta paljon asioita. Toiminta lisäsi sosiaalista vuorovaikutusta kaikkien lasten kohdalla niin lasten kesken toimintakerroilla tallilla, kuin lasten omissa toimintaympäristöissä päiväkodeissa ja kotona.

Lapsen kertomaa asiaa tuli toisinaan niin paljon, että kaikkea ei ollut mahdollista kirjata ylös ja jälkeinpäin kaikkea ei enää muistanut. (Henkilökunnan havainto).

Puhunut positiivisesti hevosista ja odottanut koko päivän. Kertoi ratsastamisesta ja harjaamisesta. (Henkilökunnan havainto).

Lapsi ei yleensä ota oma-aloitteisesti hoitajiin kontaktia ja jonka kommunikaatiotaidot ovat suhteellisen heikot, oli sanonut ensimmäisen ratsastuskertansa jälkeen ohjaajille, että minä ratsastin ponilla. (Henkilökunnan havainto).

Hoitajat pitivät asiaa merkittävänä. Kahden lapsen osalta henkilökunta oli havainnut leikkien muuttuneen hevostoimintaan osallistumisen jälkeen.

Lapsi on aikaisemmin leikkinyt hyvin aikuisjohtoisesti kykenemättä oma-aloitteiseen leikkiin. Hevostoimintaan osallistumisen aikana lapsi on ryhtynyt leikkimään oma-aloitteisesti leikkieläimillä. Lisäksi hän on kyennyt toimimaan päiväkodin sosiaalisissa tilanteissa aiempaa joustavammin ja huomioimaan toisia lapsia entistä paremmin. (Henkilökunnan havainto).

Sekä äidin että hoitohenkilökunnan kertoman mukaan lapsen on ollut hyvin vaikeaa toimia sosiaalisissa vuorovaikutustilanteissa. Päiväkodissa hän on ollut syrjäänvetäytyvä, ei ole juurikaan osallistunut toisten lasten leikkiin ilman aikuisen apua. Hän ei ole myöskään puhunut oma-aloitteisesti ja kysyttäessäkin hyvin harvassaan. Hevostoimintaan osallistuminen oli lapselle niin merkittävä kokemus, että hän pystyi ilmaisemaan sen päiväkodissa ja kertomaan toiminnasta aikuisille ja toisille lapsille. Lapsi kykeni leikkieläinten avulla myös oma-aloitteiseen leikkiin. Leikissään hän kertasi ja muisteli hevostoiminnassa tapahtuneita asioita roolileikkien avulla.

Negatiivisena puolena päiväkodissa koettiin yhden lapsen muuttuminen äänekkäämmäksi ja villisti käyttäytyväksi. Havaintoja tavanomaista suuremmasta väsymyksestä toiminnan jälkeen ja villiintymisestä tuli sekä henkilökunnalta että äidiltä. Tämän lapsen osalta välimatkat kotipaikkakunnalta tallille olivat pitkät ja osaltaan väsyttivät lasta. Päiväkodissa ja kotona oli ollut syytä ottaa huomioon lapsen lisääntynyt huomion ja keskustelun tarve, kun toiminta tuo paljon asioita kerrottavaksi. Olisi ollut tarpeellista huomioida toiminnan intensiivisyys lapsen muussa päiväohjelmassa ja tarjota lapselle riittävästi lepoa.

Lapsi ei ollut tuonut toimintaa esille leikissään mutta leikki oli muuttunut kovaääniseksi ja villiksi. Uutena asiana hoitaja oli kiinnittänyt huomiota että lapsi on vilkkaampi mutta on avoimemmin kertonut omia ajatuksiaan. Aiemmin ollut melko hiljainen mielipiteissään. Alkanut varmistelemaan asioita mihin tämä kuuluu jne. Lapsen käytös on muuttunut villiksi ja puhe äänekkääksi. Leikkejä on jouduttu rauhoittelemaan. Ei jaksa istua paikoillaan. (Henkilökunnan havainto).

Äänekkäämmäksi ja osallistuvammaksi muuttuva lapsi voi kohdata päiväkotiryhmässä uusia haasteita ja käytös saatetaan kokea negatiiviseksi. Energian lisääntymiseen ja oikeanlaiseen purkamisen ohjaamiseen olisi tärkeä kiinnittää huomiota. Heikot sosiaaliset taidot voivat olla esteenä lapsen uuden energian kanavoinnissa. Aikuisen lapsen kohdistamat sosiaaliset odotukset voivat olla

ristiriidassa hänen iän mukaisen kehitystehtävän (Ihme 2009, 36). Päivähoidolla on todellinen mahdollisuus olla jakamassa lapsen kanssa hänen ainutlaatuista kokemustaan. Lapsella on oikeus olla sellaisten aikuisten kasvatettavana, jotka kunnioittavat ja kuuntelevat häntä ja jaksavat innostua lapsen maailmasta yhä uudelleen. Jokaisella lapsella on oikeus iloita itsestään ja kokemuksistaan tunteen, että muutkin nauttivat hänen läheisyydestään. Tutkimuksen mukaan kuuloksi tuleminen tunne jo lapsuudessa ehkäisee syrjäytymistä ja kokemuksia siitä, että hän on osallisena omassa elämässään ja yhteiskunnassa. (Socca 2012; Komi 2012, 18.)

8 TUTKIMUKSEN JOHTOPÄÄTÖKSET

Toiminnallisilla keinoilla on todettu olevan positiivisia vaikutuksia lapsiin ja nuoriin. Tutkimuksissa on osoitettu, että ryhmätoiminnalla voidaan ennaltaehkäistä tulevia ongelmia ja jopa katkaista lastensuojeluun kuuluvan huono-osaisuuden ja negatiivisen sukupolviperimän sitkeä siirtyminen (Heikkinen 2005, 323). Tämän toimintamme perusteella havaitsimme, että sosiaalipedagogisella hevostoiminnalla oli tutkimuksemme kohteena olevaan lapsiryhmään monia positiivisia vaikutuksia. Verrattain lyhyt, kuuden tapaamisen mittainen eläinavusteinen interventio sai aikaan muutoksia näiden lasten elämään niin lasten vanhempien kuin hoivahenkilökunnan ja meidän tutkijoiden näkökulmasta katsottuna. Kjälldman (2010) tuo tutkimuksessaan esille itsetunnon kehittymisen, kommunikoinnin parantumisen ja tarkkaavaisuuden lisääntymisen tutkimuksensa kohderyhmän osallistuessa sosiaalipedagogiseen hevostoimintaan. Havaitsimme työsämme samansuuntaisia tuloksia kuin Kjälldman.

Tässä tutkimuksessa mukana olleiden lasten itsetunto ja käsitys omista kyvyistä parani. Kun lapset havaitsivat, että me aikuiset olemme luotettavia ja kuuntelemme oikeasti mitä he toivovat ja sanovat, lapset saivat vahvistusta itsetuntonaan ja omille kyvyilleen. Lasten vuorovaikutustaidoissa sekä sosiaalisissa taidoissa tapahtui kehitystä. Lapset pystyivät toiminnan kautta hahmottamaan syy – seuraus – suhteita paremmin ja oppivat säätelemään käyttäytymistään. Lapset havaitsivat käytännön kokeilun avulla, että kissa lähtee juoksemaan karuun, jos lapsi itse lähtee juoksemaan kissaa kohti halutessaan silittää sitä. Lapset oppivat toiminnan kautta myös sietämään pettymyksiä, jos eläin menikin pois lapsen luota. Lapset huomasivat, että omalla toiminnallaan he pystyvät vaikuttamaan siihen, että eläin tulee pian takaisin silittettäväksi. Hevosta harjatessaan lapset oppivat näkemään oman toimintansa seuraukset konkreettisesti: hevonen tuli puhtaaksi.

Lasten oma-aloitteisuus ja osallisuus paranivat. Lapset peilasivat omaa olemistaan eläinten kautta ja toiminnan myötä oppivat arvostamaan omaa itseään. Jokaisen kokoontumiskerran aikana lasten luottamus omiin kykyihinsä lisääntyi

ja uutta oppimalla ja kokeilemalla lapset saivat vahvistusta itsetunnolleen. Hevostoiminnassa emme korostaneet mitään oikeana tai vääränä tekemisenä emmekä painostaneet lasta tekemään asioita, vaan korostimme vapaaehtoisuutta. Emme esimerkiksi vaatineet, että jokaisen lapsen täytyy ratsastaa ponilla. Yksi lapsista ei halunnut koko aikana ratsastaa ponilla. Hän kyllä kävi ponin selässä istumassa, mutta ei halunnut, että poni lähtee liikkeelle. Annoimme lasten ymmärtää, että se, mitä he itse haluavat tehdä, riittää, eikä heidän tarvitse tehdä mitään sen enempää miellyttääkseen meitä aikuisia tai meidän toiveiden vuoksi.

Toimintamme perusteella havaitsimme, että hevoset ja muut eläimet auttoivat näitä lapsia toimimaan ennestään tuntemattomassa ryhmässä. Kaikilla tutkimuksessamme mukana olleilla lapsilla oli vaikeuksia toimia sosiaalisissa tilanteissa ja huomioida muita ihmisiä. Kokoontumistemme edetessä lapset alkoivat ottaa kontaktia myös toisiinsa. Yhteisen mielenkiinnon kohteena olevat eläimet loivat lapsille ryhmään kuulumisen tunteen. Lapset pystyivät toimimaan yhdessä esimerkiksi harjaten ponia vierekkäin tai vuoronperään. Lapset kykenivät myös odottamaan vuoroaan ja ottamaan toiset huomioon antaen tilaa esimerkiksi silitää kissaa tai harjata ponia. Eläinten kautta lapset pystyivät kokemaan yhteenkuuluvuuden tunteita ja tunsivat kuuluvansa tähän ryhmään. Turvallinen ryhmä mahdollisti lasten osallisuuden lisääntymisen. Oli havaittavissa selkeästi, että kaikki lapset ryhtyivät jokaisen toimintakerran aikana edellistä kertaa innokkaammin tekemään tehtäviä ja hoitamaan eläimiä.

Kokemuksemme mukaan sosiaalipedagogisessa hevostoiminnassa toteutuu monia hyvän itsetunnon rakentumiselle merkittäviä asioita. Se harjaannuttaa oppimistaitoja, sosiaalisia taitoja ja tunnetaitoja. Ihmeen (2009, 125) mukaan oppimistaidot kehittyvät, koska toiminta vaatii tarkkavaisuutta, on tavoitteellista ja lapsi pääsee itse suunnittelemaan toimintaa. Sosiaaliset taidot karttuvat ryhmään osallistumalla ja uusissa tilanteissa neuvon ja avun pyytämisen harjoitteluna. Lapsi pääsee harjoittelemaan toisen asemaan asettumista hevosen kanssa ja vuorovaikutus sekä sääntöjen omaksuminen toteutuvat. Tunnetaidot kasvavat, kun itsetunto kasvaa ja omat vahvuudet ja osaamisalueet tulevat esille ja

itsehallinta lisääntyy. Motivaatio ja halu toimia kasvavat mielenkiintoisien tehtävien johdosta.

Tutkimukseemme osallistuneista lapsista pystyi havaitsemaan oivaltamisen ja oppimisen ilon. Lapset kykenivät kukin omalla tavallaan kuuntelemaan, kun ohjasimme heitä esimerkiksi harjaamaan hevosta. Seuraavalla kerralla he muistivat, mitä olimme neuvoneet ja näyttivät ylpeänä osaamisensa. Sosiaalipedagogisen viitekehyksen mukaisesti pienetkin onnistumisen ja oivaltamisen elämykset ovat silta osallisuuden kokemiseen ja syrjäytymisen ehkäisemiseen (Semi 2006, 94–95).

Tutkimuksessamme havaitsimme, että kaikkien mukana olleiden kolmen lapsen kommunikointi lisääntyi. Hevostoiminta eteni jokaisella kokoontumiskerralla tutun rutiinin mukaisesti, niin että lapset tiesivät, mitä seuraavaksi tapahtui. Rutinit loivat turvallisen ilmapiirin, joka mahdollisti vuorovaikutustaitojen parantumisen ja aidon kommunikaation. Yksi lapsista puhui ensimmäisellä kerralla vain kysyttäessä ja vastasi kysymykseen vain yhdellä tai kahdella sanalla. Toiminnan edetessä hän kysyi asioita oma-aloitteisesti useankin sanan virkkeellä ja vastasi kysymyksiin monisanaisesti. Jokaisen lapsen oma-aloitteinen juttelu lisääntyi varsinkin lasten ollessa kahdestaan toisen tutkijan kanssa, kun lapset ratsastivat tai taluttivat ponia. Suuri eläin, uusi tilanne ja sen mukanaan tuoma jännitys sai aikaan lapsissa niin sanotun puheripulin, jonka aikana he juttelivat spontaanisti läsnä olevan aikuisen kanssa. Juttelun aiheena olivat myös muut kuin hevostoimintaa koskevat aiheet, esimerkiksi lapsen nuket, joulunodotukseen liittyvä asia tai pikkusisaren sairastaminen.

Kahdella lapsista oli vaikeuksia puheen tuottamisessa siten, että he puhuivat harvasanaisesti ja heikosti artikuloiden. Toimiessaan ponin kanssa ratsastaen tai taluttaen ponia lapset puhuivat erittäin sujuvasti ja selkeästi monisanaisilla virkkeillä. Lasten vanhempien mielestä lasten vuorovaikutustaidot olivat parantuneet toimintaan osallistumisen myötä. Myös Haapiainen (2010) ja Railomäki (2010) ovat tutkimuksissaan havainneet kohderyhmän vuorovaikutustaitojen parantuneen sosiaalipedagogiseen hevostoimintaan osallistumisen aikana. Railomäen (2010) tutkimuksessa tuli esille, että sosiaalipedagoginen hevostoiminta

yhdisti koko perhettä ja perheenjäsenet saivat yhteisen puheenaiheen. Havaitimme myös omassa kohderyhmässämme saman ilmiön. Keskustelun sisältö lasten kanssa muuttui toiminnan aikana. Alussa yksi lapsista toisti mekaanisesti kysymystä ”mikä sun nimi on” halutessaan kommunikoida meidän kanssa. Yhdessä toimiminen antoi meille yhteisen kokemuksen ja samalla keskusteluun uutta sisältöä.

Hoitohenkilökunta havaitsi useita muutoksia tutkimuksemme kohteena olevissa lapsissa sosiaalipedagogiseen hevostoiminnan osallistumisen aikana. Yksi lapsista ryhtyi päiväkodissa kysymään leikkiessään, voiko näin tehdä, käykö tämä. Mielestämme havainto lapsen toimintaa varmistavista kysymyksistä oli merkittävä. Lapsi oli oppinut hahmottamaan oman toimintansa seurauksia ja vaikutuksia läsnä oleviin henkilöihin. Lapsi ei enää ollutkaan oman itsensä keskiö, vaan hän alkoi huomioida toimintaa itsensä ulkopuolella. Sama ilmiö toistui toisenkin lapsen kohdalla. Hän oli hoitohenkilökunnan havaintojen mukaan alkanut päiväkodissa varmistaa kyselemällä, ”mitä nyt teen, laitanko tämän tänne?” Lapsi oli lisännyt vuorovaikutustaan hoitajiin.

Kommunikoinnin lisääntyessä myös vilkkaus ja aktiivisuus toisia lapsia kohtaan kasvoivat. Haasteita toi se, miten lapsi toi asioita esille. Oikeaa aikaa ja paikkaa sekä asioiden esilletuonnin volyymia lapsen oli vaikea löytää. Päiväkodin henkilökunta koki lapsen innostumisen ja lisääntyneen itsetunnon jossakin määrin tuovan mukanaan negatiivista käytöstä, mikä näkyi ylivilkkautena. Päivähoidon henkilökuntaa ei ollut ennalta valmisteltu lasten mahdolliseen käyttäytymisen muutoksiin. Keskustelusta muuttuneesta käytöksestä ja kuinka parantunutta oman-arvon tuntoa voisi kehittää tai pitää yllä päiväkodissa, olisi varmasti etua lapselle. Juvonen (2011) on todennut tutkimuksessaan sosiaalipedagogiseen hevostoimintaan osallistuneen ryhmän dynamiikan muuttuneen hyvin nopeasti toiminnan edetessä ja hiljaisempien lasten muuttuneen äänekkäämmäksi ja rohkeammaksi. Hoitohenkilökunta ja lasten vanhemmat havaitsivat lasten tulleen rohkeammaksi hevostoimintaan osallistumisen aikana, ja lapset olivat ker-
toneet ylpeinä tallilla oppimiaan asioita.

Henkilökunta koki merkittävänä, että lapsi, joka ei aiemmin ollut kertonut kuulumisiaan oma-aloitteisesti hoitajille, jutteli jokaisesta hevostoimintakerrasta paljon asioita. Hevostoiminnasta kertomisen myötä lasten kommunikointi sekä päivähoitohenkilökunnan että ryhmän muiden lasten kanssa parantui. Lasten kanssa oli helpompi jutella myös muista asioista, kun lapsi havaitsi, että hoitaja kuunteli kiinnostuneena lapsen kertomusta hevostoiminnasta. Mustonen (2008) havaitsi tutkimuksessaan kanssamme yhteneviä seikkoja. Hän korosti, että sosiaalisten taitojen oppiminen on pitkä prosessi, mutta sosiaalipedagogisessa hevostoiminnassa saadut kokemukset, muistot ja puheenaiheet madaltavat kynnystä osallistua keskusteluun ja antavat puitteet vuorovaikutustaitojen oppimiseen.

Lapsilta suoraan saamamme havainnot ja palaute olivat työssämme pääroolissa, mutta katsoimme tarpeelliseksi tarjota myös vanhemmille mahdollisuutta arvioida toimintaa oman lapsen näkökulmasta. Saimme vanhemmilta arvokasta tietoa, jota oli mahdollista saada vain heiltä. Vanhemmat näkivät lapsensa heti toiminnan jälkeen kotona. Lapset pystyivät kertomaan omille vanhemmilleen asioita, joita eivät ehkä olisi uskaltaneet kertoa meille tutkijoille. Vanhemmilta saamamme palaute oli pääosin myönteistä. Toiminnasta pidettiin ja sitä arvioitiin vaikutuksiltaan positiivisesti. Vanhemmat kertoivat toiminnan väsyttäneen lasta ja hänen olevan kiukkuinen ja tavallista väsyneempi kuin normaalina arki-iltana. Tutkimuksessamme mukana olleiden lasten vanhemmat kertoivat lasten palaavan hevostoiminnan tapahtumiin kotona toiminnan jälkeen ja juttelevan toiminnasta vanhempien kanssa paljon. Lapset kertoivat tallin tapahtumista ja eläimistä myös isovanhemmille sekä muille heille tärkeille henkilöille. Lapset kokivat toiminnan kautta elämyksiä, joista he halusivat kertoa myös päivähoitohenkilökunnalle oma-aloitteisesti. Vanhemmat kertoivat lapsen olleen tyytyväinen uskaltaessaan tehdä jonkin uuden asian, esimerkiksi nousta hevosen selkään. Vanhemmat arvioivat tutkimuksessa mukana olleiden lasten puheliaisuu-den, oma-aloitteisuuden sekä omatoimisen leikkimisen lisääntyneen.

9 POHDINTA

Tutkimuksessamme saimme selville, että sosiaalipedagogiseen hevostoimintaan osallistumisesta oli positiivista vaikutusta tähän tutkimukseen osallistuneille lastensuojelun avohuollon asiakkaille. Lisäksi saimme tietää, että sosiaalipedagogisen hevostoiminnan hyötyjä tuli esille myös lasten elämässä olevien sosiaalialan ammattilaisten näkökulmasta katsottuna. Saimme tutkimukseemme osallistuneiden lasten sekä heidän ympärillään toimivan moniammatillisen verkoston ja lasten vanhempien avulla tutkimuskysymyksiimme kattavat vastaukset.

Teimme useita havaintoja sosiaalipedagogisen hevostoiminnan vaikuttavuudesta lasten itsetunnon vahvistamiseen ja positiivisten asioiden esiin tuomiseen. Hevostoiminta vaikutti tämän aineiston perusteella lasten oma-aloitteisuuteen ja rohkeuteen sekä paransi heidän vuorovaikutustaitojaan sekä sosiaalisia taitojaan. Lapset pystyivät toiminnan kautta hahmottamaan syy-seuraus-suhteita paremmin ja oppivat säätelemään käyttäytymistään. Lasten oma-aloitteisuus ja osallisuus paranivat.

Mielestämme toteuttamamme kuusi sosiaalipedagogisen hevostoiminnan kertaa antoi mahdollisuuden arvioida toiminnan vaikuttavuutta tutkimuksessamme mukana oleviin lapsiin. Pystyimme näiden kuuden tapaamisen perusteella havaitsemaan lapsissa positiivisia muutoksia. Lapset innostuvat toiminnasta ja vanhempien sekä hoitohenkilökunnan mukaan lapset odottivat hyvin paljon seuraavaa hevostoimintakertaa. Viimeisellä toimintakerralla lapset ilmaisivat harminsä ja surunsa toiminnan loppumisesta kukin omalla tavallaan. Lapsen kannalta olisi kuitenkin tarkoituksenmukaista jatkaa toimintaa pidemmän jakson ajan. Kuusi kokoontumista on lapselle suhteellisen lyhyt aika ja suurin osa lapsen energiasta kuluu paikkojen ihmettelyyn ja hahmottamiseen sekä uusiin ihmisiin tutustumiseen. Toiminnan ja ympäristön tultua tutuksi lapsille ja heidän vanhemmilleen sosiaalipedagoginen hevostoiminta pystyisi tukemaan ja vahvistamaan lapsia tehokkaammin, kun energiaa ei tarvitse käyttää itselle entuudestaan vieraisiin asioihin. Tutkimuksessamme esille tulleista tuloksista sekä tutki-

muksen vaikuttavuudesta kertoo omalta osaltaan se, että kaikki tutkimuksessa mukana olevat lapset ovat jatkaneet vuoden 2012 alusta lähtien yrityksen asiakkaina. Toiminnan aikana saimme lapset ja heidän vanhempansa sekä asioista päättävät sosiaalityöntekijät vakuuttuneiksi toiminnan hyödyistä. Olisi mielenkiintoista palata tallille tutkimusmielessä ja tehdä seurantatutkimus esimerkiksi vuoden kuluttua. Olisi mielenkiintoista tutkia, millaisia hyötyjä toiminnasta ilmenee pidemmän ajanjakson jälkeen. Olisiko lasten käytöksessä nähtävissä vielä suurempia positiivisia vaikutuksia? Eroaisivatko hyödyt kuuden kerran jälkeen tekemistämme havainnoista?

Sosiaalipedagoginen hevostoiminta soveltuu tämän aineiston perusteella toiminnalliseksi lastensuojelun avohuollon työskentelymenetelmäksi alle kouluikäisille lapsille. Tutkimuksessamme mukana olevilla lapsilla oli vaikeuksia lähinnä kielen kehityksessä sekä sosiaalisissa taidoissa. Sosiaalipedagoginen hevostoiminta soveltuu mielestämme kenelle tahansa erityistä tukea tarvitsevalle lastensuojelun asiakkaalle. Asiakkaalla ei tarvitse olla aiempaa kiinnostusta tai kokemusta hevosista voidakseen osallistua toimintaan.

Halusimme opinnäytetyöllämme saada sosiaalipedagogiselle hevostoiminnalle vaikuttavuutta ja lisätä sosiaalialan työntekijöiden tietoisuutta toimintamuodosta. Heikkinen (2005, 336) näkee toiminnallisella tekemisellä olevan suuria etuja lapsille. Hänen mielestään toiminnan tulisi olla tarpeeksi pitkäkestoista. Hänen kokemuksen mukaan vasta pitkän ajan kuluttua lapset ovat pystyneet kertomaan tunneperäisistä asioista. Tämän taustalla on kokemus siitä, että osaa ja voi tehdä jotain ja opittu malli epäonnistumisista on väistynyt. Heikkisen mukaan lapsille tulisi tarjota turvaa ja läheisyyttä toiminnallisten menetelmien avulla, jotta he suoriutuisivat pientenkin arjen esteiden yli.

Eläimiä on käytetty apuna erityisryhmien ennaltaehkäisevässä ja korjaavassa kuntoutuksessa jo pitkään, usein esimerkiksi siten, että eläimiä harrastava sosiaalialan ammattilainen käyttää omaa lemmikkieläintään tai hevostaan apuna työskentelyssä asiakkaiden kanssa. Tietoisuutta eläinavusteisen sosiaalityön ja kuntoutuksen positiivisista vaikutuksista tulee lisätä myös sosiaalialan ammattilaisille, joilla ei itsellään ole kokemusta tai kiinnostusta eläinten kanssa työsken-

telystä. Sosiaalipedagogisen hevostoiminnan ohjaajan pätevyyden suorittaneita henkilöitä on jo kymmeniä eri puolilla Suomea. Palvelua on helppoa hankkia ostopalveluna. Opinnäytetyössämme esille tulleiden positiivisten asioiden johdosta voimme sanoa, että sosiaalipedagogiseen hevostoimintaan kannattaa panostaa lastensuojelun työmenetelmänä. Kokemuksemme mukaan lyhytkestoinenkin eläinavusteinen interventio voi kääntää asiakkaan elämän suunnan uusille urille itsetuntoa ja elämänhallintaa kohottavien tekijöiden avulla.

Tämän aineiston perusteella voimme todeta, että toiminnasta on hyötyä sosiaalisektorilla. Seuraavien tutkimusten aiheena voisi olla sosiaalialan työntekijöiden tietoisuuden lisääminen sosiaalipedagogisesta hevostoiminnasta. Menetelmän tunnettuuden lisääminen alan ammattilaisten ja rahoittajien keskuudessa lisäisi lasten mahdollisuuksia päästä hyötymään hevostoiminnan tuomista positiivisista vaikutuksista. Mielenkiinto heräsi myös tutkimukseen, kuinka päivähoidossa voitaisiin huomioida paremmin lapsen parantuneet sosiaaliset taidot esimerkiksi sosiaalipedagogisen hevostoiminnan tai muut toiminnallisen työmuodon jälkeen. Olisi mielenkiintoista tutkia sosiaalipedagogista hevostoimintaa siten, että mukana ovat myös vanhemmat tai toinen vanhempi yhdessä lasten kanssa ja verrata saatuja tuloksia toimintaan, jossa mukana on vain lapset.

9.1 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Osallistuimme molemmat tutkijat sekä toimintatuokioiden havainnointiin, että ohjaamiseen. Tämä toi haasteita toimintatuokioiden luotettavaan havainnointiin varsinkin ennalta arvaamattomissa tilanteissa, kuten lasten käyttäytyessä odottamattomasti, esimerkiksi kun joku lapsista lähti juoksemaan kissan perään. Pääsääntöisesti saimme kerättyä tutkimusaineistoa luotettavasti, koska kuvasimme videolle toimintatuokiot lähes kokonaisuudessaan ja pystyimme hyvin jakamaan tehtävät keskenämme. Kun toinen meistä ohjasi käytännön toimia, toinen kuvasi. Toisaalta totesimme jälkeinpäin, että ulkopuolinen videokuvaaja olisi ollut tarpeen joissakin tilanteissa. Kirjoitimme myös tutkimuspäiväkirjaa, jonne tallensimme toiminnan jälkeen havaintojamme ja videolta esiin tulleita huomioita. Kävimme toimintatuokiot puhelimitse läpi mahdollisimman nopeasti

tapahtuman jälkeen. Keräsimme havaintoja myös lasten vanhemmilta sekä hoitohenkilökunnalta, mikä laajensi aineiston näkökulmaa.

Laadimme tutkimuksestamme kaikille toimijatahoille kirjalliset tutkimuslupakäytännöt, joissa korostimme tutkimuksemme eettisyyttä sekä tutkimuksessa mukana olevien henkilöiden anonymiteettiä. Huolehdimme aineistoa käsitellessämme, ettei kirjoitettua tekstiä, muistiinpanoja, valokuvia tai videomateriaalia joutunut ulkopuolisten saataville. Käytimme aineistossa kohderyhmästä kuvausta lapsi tai lapset, emme määritelleet kohderyhmässä olleiden lasten ikää tai sukupuolta tekstiin. Tutkimuksessamme mukana olleista lasten vanhemmista havainnointiin osallistui vain äidit, jolloin mainitsimme heidät aineistossa äitinä tai äiteinä. Aineistoa kerättiin kahden kunnan lastensuojelun sosiaalityöntekijöiltä, lastensuojelun perhetyöntekijöiltä sekä päivähoidon henkilökunnalta. Tekstissä mainitsimme mukana olleet ammattiryhmät yhteisnimityksellä hoitohenkilökunta. Emme ole aineistossa maininneet mukana olleiden kuntien nimiä. Raportoimme tutkimuksen kulun ja esitimme tutkimuksemme tulokset eettisen normiston mukaisesti niin tarkasti, että käyttämämme menetelmät sekä aineistot ovat helposti tarkistettavissa. Myös havaintojemme sekä keräämämme materiaalin oikeellisuus ja olemassaolo on tarkistettavissa esimerkiksi videotallenteiden ja päiväkirjan muodossa. Julkaisimme havaintomme muuttamatta mitään lasten suorista kommentteista. Tutkimuksessamme aikana teimme sosiaalipedagogisen hevostoiminnan kautta intervention lasten sekä heidän lähipiirinsä elämään. Ruoppila (1999, 26–51) pitää tärkeänä huomioida, ettei tutkimus millään tavoin vahingoita lasta ja lasten turvallisuudesta huolehditaan. Nämä seikat oli tutkijoiden toimesta taattu koko tutkimuksen ajan.

9.2 Ammatillinen kasvu

Opinnäytetyöprosessi oli meistä mukaansatempaava ja mielenkiintoinen. Opittavia asioita tutkimuksen tekemisestä sekä itse toiminnassa oli paljon. Perheen ja työn yhteensovittaminen opintojen kanssa loi omat haasteensa. Elämän realiteetit huomioiden työ eteni suunnittelemamme aikataulun mukaisesti hyvin. Olimme molemmat hyvin innostuneita aiheestamme ja tämä innostus antoi voi-

mia työn tekemiselle. Pystyimme jakamaan työtehtävät tasapuolisesti ja omien vahvuuksiemme mukaisesti. Yhteistyömme sujui ongelmitta läpi työn ja saimme toisiltamme tukea haastavina hetkinä. Työskentelyn aikana opimme sekä prosessista itsestään, että toistemme työtavoista paljon uusia asioita. Toisen opinnytetyöntekijän tietämys varhaiskasvatuksesta ja alle kouluikäisten kanssa työskentelystä parani huomattavasti. Toinen oppinnytetyön tekijä taas sai uuden kokemuksen eläinavusteisesta työmenetelmästä. Pidimme tiiviisti yhteyttä toisiimme puhelimitse, tapaamisten avulla sekä sosiaalisen median kautta ja vaihdoimme ajatuksia työstämme koko oppinnytetyöprosessin ajan.

Työskentelyn aikana opimme hankkimaan tietoa laajasti erilaisista lähteistä. Käytimme aktiivisesti Diakin kirjastopalveluita ja erilaisia hakupalveluita. Seurasimme alan ajankohtaisia uusia tutkimuksia sekä lehtiartikkeleita. Opimme myös rajaamaan omaa työtämme ja keskittymään olennaiseen, eli tutkimuskykyymyksiin vastaamiseen. Työ innosti meitä niin suuresti, että välillä aineisto uhkasi laajentua liian laajaksi. Keskustelimme välillä työstämme myös hyvin kriittisesti ja arvioimme työtämme monelta eri näkökulmalta.

Ammatillisuutemme vahvistui oppinnytetyöprosessin aikana huomattavasti tutkimuksessamme mukana olleiden lasten kautta. Ensimmäiset kontaktit lapsiin herättivät meissä huolta siitä, kuinka onnistumme työskentelyssämme entuudestaan tuntemattomien hyvin haastavien lasten kanssa. Työskentely osoitti, että olemme ammattitaitoisia työntekijöitä ja kykenemme lapsilähtöiseen työskentelyyn myös erityislasterien kanssa. Pystyimme soveltamaan työskentelyssämme aikaisempaa työkokemustamme varhaiskasvatuksen sekä erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden parista. Löysimme teoreettisesta viitekehuksesta materiaalia, jota pystyimme hyvin soveltamaan käytännön työskentelyssä. Karitoitimme laajasti aiheesta aiemmin tehtyjä tutkimuksia. Eniten voimaa ja intoa työskentelyymme antoivat tutkimuksessamme mukana olleet lapset. Heidän ilonsa ja intonsa eläinten parissa toimiessaan tarttui myös meihin.

LÄHTEET

- Altmeds 2009. Animal Assisted Therapy. Viitattu 13.3.2012.
<http://www.altmeds.com/animal-assisted-therapy/description>
- Dalen Monica 2008. Intervju som metod. Malmö: Intergraf AB.
- Diakonialaitos 2012. Sosiaalipedagoginen hevostoiminta. Viitattu 21.3.2012.
<http://pieksamaki.diak.fi/sosiaalipedagogi>
- Eskola, Ari & Suoranta, Juha 2008. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.
- Finlex 2007. Lastensuojelulaki. Viitattu 21.12.2011
<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2007/20070417>
- Haapiainen, Susanna 2010. Sosiaalipedagoginen hevostoiminta toimintakyvyn tukena. Opinnäytetyö sosionomi AMK, Diak Itä. Viitattu 9.3.2012
https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/7912/Haapiainen_Susanna.pdf?sequence=1
- Heikkinen, Alpo 2005. Telakalta metsään- Lastensuojelun ryhmätoiminta. Teoksessa Mirja Satka. Sosiaalityön käytäntötutkimus. Helsingin yliopiston tutkimus ja koulutuskeskus Palmenia, 322–340
- Heikkinen, Hannu L.T, Roivio Esa, Syrjälä Leena (toim.). 2006. Toiminnasta tietoon. Toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat. Kansanvalistusseura. Helsinki.
- Helavirta, Susanna 2007. Lapsen tutkimushaastattelu. Metodologista herkistymistä, joustoa ja tasapainottelua. Viitattu 18.3.2012.
<http://yp.stakes.fi/NR/rdonlyres/92DEABD1-8BCB-48A7-BCAC-6AC3D20DE9E3/0/helavirta.pdf>

- Hirsijärvi, Sirkka; Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2004. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Hirsijärvi, Sirkka; Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Hirsijärvi, Sirkka; Hurme, Helena 2001. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Huhta, Anu 2009. Hevosen parantava voima – sosiaalinen hevostoiminta lastensuojelussa. Pilke 2009. Sosiaalialan korkeakoulutetut Talentia Keski-Pohjanmaa ry. Viitattu 20.10.2011. http://files.kotisivukone.com/hevostoiminta.kotisivukone.com/pilke_2009_spht1.pdf
- Hämäläinen, Juha 1999. Johdatus sosiaalipedagogiikkaan. Opetusjulkaisuja 1. Kuopio: Kuopion yliopisto. Koulutus- ja kehittämiskeskus. Avoin yliopisto.
- Hämäläinen, Juha & Kurki, Leena 1997. Sosiaalipedagogiikka. 1. painos. Porvoo: Werner Söderström Osakeyhtiö. 114–115.
- Ihme, Irene 2009. Arviointi työvälineenä. Lasten ja nuorten kasvun tukeminen. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Juvonen, Tiina 2011. Hevonen tunteiden tulkkina. Sosiaalipedagoginen hevostoiminta kielellisiä erityisvaikeuksia omaavien lasten ryhmässä. Opinnäytetyö. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Viitattu 23.3.2012. https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/38098/tiina_juvonen.pdf?sequence=1
- Karlsson Liisa 1999. Saduttamalla lasten kulttuuriin. Verkostotyön tuloksia Kuperkeikkakäydyissä. Helsinki: Stakes.
- Karlsson, Liisa 2001. Lapsille puheenvuoro. Ammattikäytännön perinteet murroksessa. Helsinki: Edita.

Karlsson, Liisa 2005. Sadutus avain osallistuvaan toimintakulttuuriin. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Kinnunen, Anu 2010. Suomenkarjan käyttö terapiaeläimenä. Opinnäytetyö. Maaseutuelinkeinojen koulutusohjelma. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Viitattu 13.3.2012.
http://publications.theseus.fi/xmlui/bitstream/handle/10024/24759/Kinnunen_Anu.pdf?sequence=1

Kolkka, Marjo 2012. Metodiopinnot. Toimintatutkimus. Viitattu 27.3.2012.
<https://fronter.com/diak/main.phtml>

Komi, Tiina 2012. Osallisuus ehkäisee syrjäytymistä. Lastentarha 1, 18.

Kjaldman, Ritva 2010. The impact of Socio-Pedagogic Equine-Activities intervention on Special Education Pupils with Neurological Disorders. Maataloustieteen Päivät 2010. Viitattu 15.2.2012.
<http://www.smts.fi/jul2010/esite2010/061.pdf>

Lapset kertovat 2010. Viitattu 18.3.2012.
http://www.edu.helsinki.fi/lapsetkertovat/Sadutus/sadutus_paa.htm

Lauronen, Essi 2010. Sosiaalipedagoginen hevostoiminta osana ADHD-lapsen kuntoutusta. Opinnäytetyö. Savonia Ammattikorkeakoulu. Viitattu 23.3.2012.
https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/6877/Essi_Lauronen.pdf?sequence=1

Leino, Marika 2012. Elämyksiä elämään sosiaalipedagogisen hevostoiminnan avulla. Opinnäytetyö. Satakunnan ammattikorkeakoulu. Viitattu 13.3.2012.
http://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/38474/leino_marika.pdf?sequence=1

- Mustonen, Laura 2008. Oletko katsonut hevosta silmiin – sosiaalipedagoginen hevostoiminta erityistä tukea tarvitsevien lasten ja nuorten kuntoutuksessa. Pro gradu – tutkielma. Hämeenlinnan opettajainkoulutuslaitos. Viitattu 13.3.2012. <http://tutkielmat.uta.fi/pdf/gradu03437.pdf>
- Orava, Jenna 2010. Sosiaalipedagogisen hevostoiminnan päämäärät ja toteutus hevostoiminnan ohjaajien kuvaamana. Pro gradu – tutkielma. Filosofinen tiedekunta. Itä-Suomen yliopisto. Viitattu 30.3.2012. <http://files.kotisivukone.com/hevostoiminta.kotisivukone.com/gradu.pdf.pdf>
- Palola, Leni 2011. Lastensuojelun asiakas ratsastusterapiassa. Teoksessa Sanna Mattila-Rautiainen (toim.) Ratsastusterapia 2011. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Peltola, Taru 2007. Empirian ja teorian vuoropuhelu. Teoksessa Markus Laine; Jarkko Bamberg & Pekka Jokinen (toim.) Tapaustutkimuksen taito. Helsinki: Gaudeamus.
- Prepula, Helena 2011. Hevosten ja koirien kanssa. Sosiaalipedagoginen hevostoiminta vapaaehtoisen mielenterveystyön tukena. Opinnäytetyö. Turun yliopisto.
- Railomäki, Kaisa 2010. Sosiaalipedagoginen hevostoiminta lasten sosiaalisia ongelmia ennalta ehkäisevänä toimintana. Erityispedagogiikan ai-neopinnot. Turun yliopisto. Viitattu 15.1.2012. http://files.kotisivukone.com/hevostoiminta.kotisivukone.com/prosemm_railomaki.pdf
[http://dialogi.stakes.fi/dialogin+arkisto/2008/6/sivu/4.htm - 1](http://dialogi.stakes.fi/dialogin+arkisto/2008/6/sivu/4.htm-1)
- Ranne, Kaarina; Sankari, Anne; Rouhiainen-Valo, Tuula; Ruusunen, Tuula. Sosiaalipedagoginen ammatillisuus – Madsenin kukasta toiminnan tulppaaniksi. Pori: Satakunnan ammattikorkeakoulu.

Ruoppila, Isto; Hujala, Eeva; Karila, Kirsti; Kinos, Jarmo; Niiranen, Pirkko; Ojala, Mikko 1999. Varhaiskasvatuksen tutkimusmenetelmiä. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy

Ryhmäkoti Helminraitti Oy 2012. Esittelykansio.

Räty, Tapio 2010. Uusi lastensuojelulaki. Helsinki: EditaPrima Oy.

Saastamoinen, Katri 2007. Sosiaalipedagogisen hevostoiminnan mahdollisuudet psykososiaalisen toimintakyvyn tukemisessa. Pro gradu – tutkielma. Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta. Kuopion yliopisto. Viitattu 12.2.2012. <http://www.kampus.uku.fi/gradut/2007/3259.pdf>

Selvinen, Satu 2011. Ratsastusterapia – kokonaisvaltainen kuntoutusmuoto, johdanto. Teoksessa Sanna Mattila-Rautiainen (toim.) Ratsastusterapia 2011. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Semi, Eija 2006. Sosiaalialan ja sosiaalipedagogiikan yhteys ammattikorkeakoulujen sosiaalialan koulutusohjelmissa. Kuopion yliopisto, sosiaalitieteiden laitos, sosiaalipolitiikan lisensiaattitutkimus.

Seppälä, Elisa 2009. Tapa toimia talliyhteisössä lasten ja nuorten sosiaalisen kasvun ja hyvinvoinnin tukena. Esite ja artikkeli sosiaalipedagogisesta hevostoiminnasta Diakonia- ammattikorkeakoulu. Diak Itä. Sosiaalisen koulutusohjelma. Opinnäytetyö. 42–46.

Socca. Pääkaupungin sosiaalialan osaamiskeskus 2012. Lapsen ja vanhemman osallisuus ja varhainen tuki. Viitattu 27.3.2012. http://www.socca.fi/kehittaminen/varhaiskasvatus_vkk-metro/lapsen_ja_vanhempien_osallisuus

Sosiaalipedagoginen Hevostoimintayhdistys ry, 2011.

<http://www.hevostoiminta.net/> Sivut päivitetty 5.12.2011. Viitattu 2.11.2011

- Suomi, Heidi 2002. Tallitunti-projekti. Sijoitettujen nuorten vuorovaikutustaitojen tukeminen ja kehittäminen. Opinnäytetyö. Laurea-ammattikorkeakoulu.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2008. Tesso – julkaisu 6/2008. Hevonen kasvattaa oikeudenmukaisesti. Viitattu 7.11.2011.
<http://dialogi.stakes.fi/FI/dialogin+arkisto/2008/6/sivu/4.htm>
- Tulensalo, Hanna & Muukkonen, Tiina 2005. Lapsikeskeinen tilannearvio ja työprosessi lastensuojelun sosiaalityössä. Teoksessa: Mirja Satka; Synnöve Karvonen- Niinikoski; Marianne Nylund & Susanna Hoikkala. Sosiaalityön käytäntötutkimus. Helsingin Yliopisto: Palmenia-kustannus, 304–321.
- Tuomi Jouni 2007. Tutki ja lue. Johdatus tieteelliseen tekstin ymmärtämiseen. Helsinki: Tammi.
- Vainionpää, Anna-Maria 2011. Vankien kokemuksia eläinavusteisesta toiminnasta. Sosiaalialan opinnäytetyö. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Viitattu 14.3.2012.
https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/32430/Vainionpaa_Anna-Maria.pdf?sequence=1
- Vienola, Vuokko 2012. Videoiden käyttö tutkimuksen apuvälineenä. Viitattu 27.3.2012.[http://sokl.joensuu.fi/verkkojulkaisut/tutkivaope/vienola.htm#Videokuva havainnoinnin apuna](http://sokl.joensuu.fi/verkkojulkaisut/tutkivaope/vienola.htm#Videokuva_havainnoinnin_apuna)
- Yrjölä, Marja-Leena 2011. Hevonen psykoterapian apuna. Teoksessa Sanna Mattila-Rautiainen (toim.) Ratsastusterapia 2011. Jyväskylä: PS-Kustannus.

LIITTEET

LIITE 1 MARKKINOINTIKIRJE VANHEMMILLE

Hei! Olemme viimeisen vuoden sosionomiopiskelijoita ja teemme opinnäytetyötä aiheesta Sosiaalipedagoginen hevostoiminta lastensuojelun tukena. Projekti alkaa hankejaksolla 17.10–18.12.2011, jatkuen opinnäytetyönä. Hankeen päättyessä asiakasperhe ja sosiaalitoimisto saavat kirjallisen loppuraportin.

Toisella työntekijällä Minna Kuparilla on oma yksityistalli Saukkolassa ja hän tarjoaa sosiaalipedagogista hevostoimintaa tukea tarvitseville asiakkaille. Hanna Ekebomin kanssa tarkoituksenamme on tutkia, millaista hyötyä hevostoiminnasta olisi lastensuojelun asiakkaille.

Olemme kokoamassa 4 – 10 –vuotiaiden lasten ryhmää tallille opinnäytetyöhömmö liittyvää havainnointia varten. Lapsella tulee olla lastensuojelun avoimuksen asiakkuus. Ryhmä kokoontuu tallilla 6 kertaa, kokoontuminen kestää tunnin. Kokoontumisten sisältö on seuraavanlainen:

1. kokoontuminen: tutustumista sekä ihmisiin että eläimiin, tallin säännöt ja toiminta tallilla
2. kokoontuminen: hevosen käyttäytymiseen ja hoitamiseen tutustumista, hevosen harjaamista ja myös muiden eläinten hoitamista
3. kokoontuminen: hevosen hoitamisen opettelu jatkuu edelleen, halukkaat pääsevät kokeilemaan ratsastusta
4. kokoontuminen: hevosen hoitamisen kertaamista, opetellaan leikinomaisesti hevosen ruumiinosia
5. kokoontuminen: ratsastusta halukkaille, pelejä ja leikkejä
6. kokoontuminen: viimeinen kerta ja aiheena heppamaiset ja leikkimieliset kilpailut

Jokaisella kerralla ohjelmassa on myös pelejä ja leikkejä. Toiminnan tarkoituksena on järjestää lapsille elämyksiä eläinten avulla, onnistumisen kokemuksia ja uuden oppimista. Opinnäytetyötämme varten havainnoimme lapsia tekemällä muistiinpanoja ja mahdollisesti myös videoimalla kokoontumisia sekä kollaasityöskentelyn avulla. Mukaan tulevien lasten vanhemmilta pyydetään ennen toiminnan alkamista kirjallinen tutkimuslupa lapsen havainnointiin. Lisäksi haastatellaan lapsen vanhempia sekä sosiaalityöntekijää tai perhetyöntekijää ennen toimintaa ja toimintaan osallistumisen jälkeen. Pyrimme toiminnan kautta löytämään näinkin lyhyessä ajassa vastauksen siihen, pystyisikö sosiaalipedagoginen hevostoiminta tukemaan lastensuojelun ennaltaehkäisevää työtä.

Terveisin sosionomiopiskelijat Hanna Ekebom ja Minna Kupari

LIITE 2 TUTKIMUSLUPAHAKEMUS VANHEMMILLE

TUTKIMUSLUPA

15.10.2011

Myönnämme Järvenpään Diakoniaoppilaitoksen sosionomi AMK – opiskelijoille Hanna Ekebomille ja Minna Kuparille luvan havainnoida sekä tutkia lapsemme toimintaa hänen osallistuessaan em. tutkijoiden järjestämään Sosiaalipedagogiseen hevostoimintaan Minna Kuparin tallilla (Tmi Hirnauskis) Nummi-Pusulän Saukkolassa. Käytännön toiminta tapahtuu ajalla 16.10.–16.12.2011. Käytännön kokoontumisia järjestetään kuusi kertaa, kesto 45 min.

Opinnäytetyö on sosionomi AMK – opintojen päättötyö Järvenpään Diakoniaoppilaitoksessa ja sitä ohjaa lehtori, VTM, Mika Alavaikko (puh 040 745 2424, mika.alavaikko@diak.fi). Tutkimus on laadullinen toimintatutkimus.

Tutkimuksessa noudatetaan tutkimuseetiikan periaatteita. Tutkittavana olevan yksityisensuojasta sekä anonymiteetista huolehditaan. Tutkimusraportti (hanke-
raportti käytännön tallitoimintakerroilta sekä opinnäytetyö) kirjoitetaan siten, että asiakkaan anonymiteetti varmistuu. Tutkijat ovat salassapito- ja vaitiolovelvollisia.

Annamme opiskelijoille Hanna Ekebomille ja Minna Kuparille luvan tutkia lastamme / lapsiamme heidän opinnäytetyötään varten

- Haastattelemalla
- Videoimalla
- Muilla mahdollisilla havainnointimenetelmillä (esim. sadutus)
- Lapsestamme saa ottaa valokuvia raportin ja opinnäytetyön liitteeksi (lasta ei pysty kuvista tunnistamaan)

_____ / _____ 2011

LIITE 3 TUTKIMUSLUPAHAKEMUS SOSIAALITOIMELLE

Tutkimuslupahakemus

Olemme sosionomiopiskelijat Hanna Ekebom ja Minna Kupari. Opiskelemme viimeistä vuotta Järvenpään Diakonia-opistolla.

Haemme tutkimuslupaa Sosionomi (AMK) tutkinnon vaatiman opinnäytetyön suorittamiseksi. Olemme kiinnostuneita tutkimaan ja havainnoimaan lastensuojelun avohuollon asiakasperheen lasta hänen osallistuessa sosiaalipedagogiseen hevostoimintaan ratsastustallissa nimeltä Hirnauskis. Tarkoituksenamme on selvittää voisiko sosiaalipedagoginen hevostoiminta toimia lastensuojelun avohuollon tukitoimenpiteenä. Tutkimusvälineinä ovat haastattelut, havainnointi, videointi sekä kollaasityöskentely. Perheeltä kysytään erillinen tutkimuslupa lapsen haastatteluun. Tutkijat sitoutuvat olemaan vaitiolovelvollisia lasta tai perhettä koskevissa asioita.

Tutkimus alkaa hankejaksolla, joka päättyy joulukuussa ja jatkuu opinnäytetyönä. Hankejaksolta tulee erillinen loppuraportti perheelle sekä sosiaalitoimelle. Arvioitu opinnäytetyön valmistumisaika on kevät 2012. Liitteenä tutkimussuunnitelma.

Hangossa 28.9.2011

Hanna Ekebom

Minna Kupari

LIITE 4 KULJETUSLUPA

Hanna Ekebom

puh xxx-xxx xxx

Minna Kupari

puh xxx-xxx xxx

KULJETUSLUPA

Myönnän Hanna Ekebomille ja Minna Kuparille

luvan kuljettaa omalla henkilöautollaan lastani

Hanna Ekebomin ja Minna Kuparin sosionomi

AMK – tutkintoon liittyvän opinnäytetyön käytännön to-
teutuksiin liittyvissä siirtymisissä.

_____, ____/____ 2011

LIITE 5 HAVAINNOINTIKAAVAKE PÄIVÄHOIDON HENKILÖKUNNALLE

Hyvä päivähoidon henkilökunta

_____ on mukana eläinavusteisessa toiminnassa, jota järjestämme epäsäännöllisesti viikolla sekä toisinaan viikonlopun yhteydessä Nummi-Pusulassa. Toiminnassa voi olla viikkojenkin väli. Toiminta-aikojen tiedäminen ei ole edellytys kysymyksiin vastaamiselle.

Vanhempien luvalla pyytäisimme lapsen ryhmän hoitajia tuomaan esille ajatuksia lapsen mahdollisista muutoksista hänen käytöksessään. Emme etsi mitään erityisiä vastauksia vaan toivoisimme sinun kertovan niistä havainnoista, joita nousee esiin normaalin toiminnan ohessa. Erityisesti toivoisimme sinun pohtivan seuraavia asioita.

1. Onko lapsi kertonut sinulle jotakin toiminnasta?
2. Onko lapsen vireystilassa näkynyt muutoksia?
3. Onko lapsi tuonut leikeissään tai esim. piirtäen esille osallistumistaan projektiin?
4. Onko lapsen leikki mielestäsi muuttunut jotenkin?
5. Onko lapsen kaverisuhteissa tapahtunut muutoksia?
6. Oletko kiinnittänyt huomiota johonkin uuteen asiaan? Mihin?

Toivoisimme saavamme vastauksia viikon 50 jälkeen, jolloin kaikki toiminta kerat ovat käyty. Voit kirjoittaa vapaamuotoisesti ajatuksia toiminnan loppuun tai jokaisella kerralla erikseen kun huomaat jonkin asian. Tarvittaessa voit ottaa yhteyttä Hanna Ekebom P. xxx-xxx xxx tai Minna Kupari P. xxx-xxx xxx

LIITE 6 HAVAINNOINTILOMAKE LASTENSUOJELUN HENKILÖKUNNALLE

Hyvä lastensuojelun työntekijä

_____ on mukana eläinavusteisessa toiminnassa, jota järjestämme epäsäännöllisesti viikolla sekä toisinaan viikonlopun yhteydessä Nummi-Pusulassa. Toiminnassa voi olla viikkojenkin väli. Toiminta-aikojen tiedäminen ei ole edellytys kysymyksiin vastaamiselle.

Vanhempien luvalla pyytäisimme lastensuojelun työntekijöitä tuomaan esille ajatuksia lapsen mahdollisista muutoksista hänen käytöksessään. Emme etsi mitään erityisiä vastauksia vaan toivoisimme sinun kertovan niistä havainnoista, joita nousee esiin normaalin toiminnan ohessa. Erityisesti toivoisimme sinun pohtivan seuraavia asioita.

1. Onko lapsi kertonut sinulle jotakin toiminnasta?
2. Onko lapsen vireystilassa näkynyt muutoksia?
3. Onko lapsi tuonut leikeissään tai esim. piirtäen esille osallistumistaan projektiin?
4. Onko lapsen leikki mielestäsi muuttunut jotenkin?
5. Onko lapsen kaverisuhteissa tapahtunut muutoksia?
6. Oletko kiinnittänyt huomiota johonkin uuteen asiaan? Mihin?

Toivoisimme saavamme vastauksia viikon 50 jälkeen, jolloin kaikki toiminta kerrat ovat käyty. Voit kirjoittaa vapaamuotoisesti ajatuksia toiminnan loppuun tai jokaisella kerralla erikseen kun huomaat jonkin asian. Tarvittaessa voit ottaa yhteyttä Hanna Ekebom P. xxx-xxx xxx tai Minna Kupari P. xxx-xxx xxx

LIITE 7 LAPSEN HAVAINOINTI TOIMINNAN AIKANA

___ kerta _____ päiväys _____ Lapsi _____ Havaintojentekijä

Osallistuminen : + tai - Alussa Aikana Lopussa huomioitavaa

Tervetuloitovotus ja tallin

turvavallisuussäännöt

Alkuleikki

Vetäjien teema

Lapsen oma toive tehtävät

Toisen lapsen toive

Toisen lapsen toive

Tallikassiin kurkistaminen

Loppulaulu

Lapsen toiveiden kysyminen ja videointi.

Vapaamuotoista yhdessäoloa + vanhemmat.

Esitti kysymyksiä: Ei lainkaan Muutama Useita kysymyksiä

Otti kontaktia vetäjiin: Ei lainkaan Muutamia kertoja Useita kertoja

Otti kontaktia kavereihin: Ei lainkaan Muutamia kertoja Useita kertoja

Osoitti kiinnostusta eläimiä kohtaan:

Ei lainkaan Muutamia kertoja Useita kertoja

Otti erityisesti kontaktia: Hevonen Koira Kissa Vuohi Kani

Käytös muuttui toiminnan aikana: Ei lainkaan Jonkin verran vaihteluja Suuri ero

Miten?

Muita havaintoja: